

PE-KORINI

Pollone KORINI Yemboma Pepá

PE Topa Sirimu Bokumu

Pollone I Pepá Topa Sirimumunge Ungu Pulu Mare

*Ungu pulu talo inie yakondo gomo 714 kinie 796
kinie molemo kanani.*

*' "Ou-Korini" nilimolo pepámo Pollone ou topa
sipelie pe oli mare omba purumu kinie ya "Pe-
Korini" nilimolo pepá akumu kolea awili Korini
moloringi Kirasinge yemboma kinie Korini lierimu
kolea Akaya poropinji moloringi Kirasinge yem-
boma kinie pepá topa sirimu.' ningu pilimele. (Pe-
Korini 2:13, 7:5 kanani.)*

*Ye marene Korini yembomando kolo toko
ningendo: "Pulu Yemonga ungu sikema mane
sikimulu. Pollone kolo topa nimbe kenjilimo.
Pollo yu Yesusini "Nanga kongonomo tende-pou."
nimbe lipe mundorumu ye te molo." niringi-
ne pilipelie Pollone ipepámo topa sirimu. Pol-
lone sike walsikele kolo mele torumu. "Ombó."
nimbe wale te mako torumu nalo umbune mare
wendo omba yu pumbe terimu aulkemo pipi
sirimu kinie naa purumu. "Kolo tambo." nimbe
naa nirimu nalo 'Yunge ungumu yemboma naa
piliengi!' niringi yemane yu "Ombó." nimbelie
naa orumumunge "Yu kolo toli yemo. Yunge
ungumu naa piliengi!" niringi. Akumunge ungu
mare Pollone nirimu mele Pe-Korini kolomongo
awili 1-7 molemo.*

Kolomongo-awili 8-9selo sukundu Korini yemboma kolea Judia disiriki Kirasinge yemboma liku tapondongendo kou mone mare liku maku toko moloringimunge Pollo yu nondopa omba limbemonga "Welea liku maku toko pora siengi." nirimu.

Pe kelepa kolomongo-awili 10-13 sukundu Juda ye mare kolo toko mane sili yemando Pollone nimbendo: "Na Yesusini "Nanga kongonomo tende-pou." nimbe lipe mundorumu ye te sike molio. Eno molemelena sike ombó. Ombolie Yesusini "Nanga kongonomo tende-pou." nimbe lipe mundorumu yemo moliomonga teko kenjilimele yema sike iri topo makorombo." nirimu. Pollo yu sike molorumu mele ungu pulu te "1. aposel" molemo.

Pollone Yesusi Kirasinge kongonomo andopa tenderimu kinie umbune awisili yu-kinie wendo orumu, akumenga ungu awisili ya Pe-Korini molemo. Kanu ungume 4:8-9, 6:4-5, 7:5, 11:16-33 molemo.

Ya ungu pulumu pora nikimu.

Kolomongo Awili 1-7 YESUSINI "NANGA KONGONOMO TENDE-PAA." NIMBE LIPE MUNDORUMU YEMA PULU YEMONE KONGONO SIRIMU MELE POLLONE NIMBE SIRIMU UNGUME

1:1-2 Pollone Pep Tombando Pulu Polopa Torumu Ungume

¹ Na Pollo, Pulu Yemone na mako torumu-ne Kirasi Yesusini "Nanga kongonomo tende-pou." nimbe lipe mundorumu yemo,* na kinie olionga

* **1:1:** bokumunge alsena anjokondo "1. aposel".

„Kirasinge ungumu pilieli, angenu Timoti pea molopololie ipepámo topo sikiru.

Pulu Yemonga yembo talape kolea awili Korini molemelema kinie,[†] Pulu Yemonga yembo kake telime kolea Akaya poropinji sukundu koleamanga pali[‡] molemele yembomanga pali ipepámo eno topo sikiru.

² Olionga Lapa Pulu Yemo kinie Awili Yesusi Kirasiselone eno we kondo kolkolo, ‘Eno konopu pe nipili taka liku molangi.’ niengili.

³ Olionga Awili Yesusi Kirasinge Pulu Yemo molemo, yunge Lapa molemola,[§] aku yemo yu kondo kololi ulu pulumu pelemo Lapamo, yu ‘olio-kinie umbunema wendo olemo kinie, ‘Konopu enge nimbe pe nipili molangi.’ nimbe lipe tapondolemo Pulu Yemola, yu kapi nimbu imbi lipu ola mundundemili. ⁴ Yu, olio-kinie umbunema wendo olemo kinie ‘Eno konopu enge nimbe pe nipili molangi.’ nilimo Pulu Yemo. ‘Ou olio kinie umbunema wendo olemo kinie Pulu Yemone olio ‘Konopu enge nimbe pe nipili molangi.’ nimbe lipe tapondolemo mele yembo mare umbunema wendo ombá kinie aku siku ‘Konopu enge nimbe pe nipili molangi.’ ningu manda liku tapondonge.’ nimbe yuni olio ou aku sipe lipe tapondolemo.

^{† 1:1:} bokumunge alsena anjokondo “43. sios”. ^{‡ 1:1:} Kolea Korini akumu Akaya poropinji lierimu kolea awilimu. ^{§ 1:3:} bokumunge alsena anjokondo “6. Bikpela”, “23. Krais”, “32.2. Pikinini Bilong God”, “13. God”.

⁵ „Olione* yemboma manda lipu tapondopo ‘konopu enge nimbe pe nipili molangi.’, ni-molomonga pulumu isipe: Kirasi ou mindili norumu mele kinié olio yandopa mindili nombo molemolo, aku sipela ‚Pulu Yemone Kirasi lipe tapondopa ‘Konopu enge nimbe pe nipili molopili.’ nirimu, munge olio ‘konopu enge nimbe pe nipili molangi.’ nimbe lipe tapondolemo.

⁶ Olio mindili nombo umbunema melemolo kinie ‘Eno konopu enge nimbe pe nipili molko, mindili nolemela aulkena wendo ongo, molko kondonge aulkena punge aku lipe tapondoli ulumu[†] eno kinie pepili.’ nimbu aku sipu mindili nombo umbunema melemolo. Pulu Yemone olio ‘konopu enge nimbe pe nipili molangi.’ nilimomonga olio kelepo enge nimbu molemolo kinie kanu ulumuni olione ‘eno konopu pe nimbe enge nipili molangi.’ nimbu manda lipu tapondolemolo kanu kinie olio mindili silimele kinie molemolo mele eno aku siku mindili silimele kinie eno kepe konopu tondolo mundupe enge nipili takliku molongela.

⁷ Olio pilimolo, ‘Eno umbune te temba kinie tondolo munduku pilimele mele siye naa kolko enge ningu molongela.’ nimbu tondolo mundupu pilkimulu. ‘Eno olio kinie tapu topo molopo, mindili pea nolemolo mele eno olio kinie tapu topo molopo pea konopu enge nimbe pe nipili molemolola.’ nimbu pilipulie ‘Eno aku siku molonge.’ nimbu tondolo mundupu

* **1:5:** “Olio” akumu Pollo yuyunje. Molo sike mare pea liemo Pollo kinie yu kinie pea andoko kongono teringi ye mare kinie. Korini yemboma pea “olio” paa naa nirimu; ungu pulu te inie anjokondo 1:8*. † **1:6:** bokumunge alsena anjokondo “21. kisim bek”.

pilimolo.

⁸ Angokeme, ya kolea Esia poropinji na kinie umbunema sike wendo orumu mele ‘Eno mimi siku piliengi!’ nimbu siembo.[‡] Ulu umbune awilimene na lsimu kulu ‘Na paa kolombonje.’ konopu lierindu. ⁹ Sike nanga konopu sukundu kote tenderimu pilipulie “‘Kolopili.’ nikimunje.’ konopu lepolie ‘Kolombo.’ konopu lierindu.[§] Nalo Pulu Yemonga kongono tenderindumunge umbune kanume wendo orumu kinie “Nanga engemone na Pulu Yemonga kongono telio.’ konopu naa leambo.’ nimbe aku ulumu wendo orumu. Pulu Yemo, yembo kololime ‘Lomboroko ola molangi.’ nilimo yemo, yunge engemonga mindi nane kongono ime telio. ¹⁰⁻¹¹ Kanu ulu wendo orumumuni na kolombo terindu nalo ya nikiru Pulu Ye akumuni na tepa konde lsimu. Aku sipela pe na kinie umbune aku sipe te wendo ombá kinie lipe tapondopa na wendo limbe. ‘Pe pe kepe, enone ‘Pollo lipu tapondamili.’ ningu nanga Pulu Yemo mawa tendengemonga umbunema aku sipe altopa wendo ombá kinie Pulu Yemo yuni na sike alieli lipe tapondopa ‘Uluri

^{‡ 1:8:} akumunge ungu talo pelemo. Te: Kewa ungune “olio” toringi molemo nalo aku umbunema ‘Pollo yu kinie wendo orumu.’ nimbu pilimolo. “olio” nirimu we mele nirimu. Pisini ungune 1:12 akune “na” pulupolko imbi tolemele. 1:15 akune Pollone sike pulupolopa “na” nimbe imbi torumu. Ipep sukundu wale awisili Kewa-ungune “olio” molemo kinie Umbu-Ungune “na” molemo. Unzu pulu te inie yakondo 1:5* molemola. Te: ‘Umbunema Pollo-kinie wendo orumu mele temane te boku tenga naa molemo, nalo Korini yemboma pilieringinje.’ nimbu pilimolo. ^{§ 1:9:} temanemo mele ungu mare Ou Korini 15:31-32.

naa tepili.' nimbe wendo limbe.' nimbu tondolo mundupu pilipu molio. Yembo awisilini nanga ningu Pulu Yemo mawa teko 'Lipe tapondopili.' ninge kinie pilipelie mawa tenge mele tendepa na tepa kondomba kinie yembo awisilini pilku kanokolie Pulu Yemondo ningendo: "Ange. Pollo kinie ,yu kinie pea mindili nongi yema, liku tapondonumu papu tenu." ninge.

1:12-2:4 Pollo Konopu Alowa Tepa Korini Naa Purumumunge "Kolo Naa Torundu." Nirimu Ungu Te

¹² Na andopo telio mele konopuni pilipulie 'Ulu terindume pali tepo kondoruntu. Walse tepo naa kenjerindu.' nimbu pilio mele eno manda nimbu sikirumenga konopu sikiru.* Na eno kinie molorundu kinie Pulu Yemone kanopa 'kake teli ulume' nimbe kanolemoma mindi konopune pepa, na konopu talo naa pepili eno kinie sumbi sipu molopo ulu mare terindu mele pilipulie 'Molopo kondoruntu.' nimbu pilipu konopu sikiru. Aku ulume konopuni pilipulie terindu kinie ma koleana pilipe konginjeli ulu tene na lipe naa tapondorumu. Pulu Yemone na we kondo kolopalie lipe tapondorumumunge na aku sipu andopo molorundu. ¹³⁻¹⁴ I pepá topo sikirumu eno kanoko sundunge ungume topo naa sikiru. Eno manda kanoko ungu pulumu sumbi siku pilinge mele tokoro. 'Eno pilku teangi.' konopu lekeru mele isipe: Sike ou na terindu mele awisili eno mare pilku

* **1:12:** Pollone yuyu kapi mele nirimu ungu mare inie anjokondo 3:1, 5:12, kolomongo awili 10-11selo molemo.

sundulimelet[†] nalo ‘olionga Awili Yesusi ombá walemo wendo ombá kinie ,eno lipu tapon-dorundumunge molko kondolemele mele, pilipulie nimbu para sipu konopu sipu kapi nimbo mele aku siku kinié enone pali na tepo molio mele pilkulie yemboma anjo anjo ningu siku konopu siku kapi niengi.’ konopu lekero.

¹⁵ „Nane eno pe manda kapi nimbo mele, enone kinié na kapi ninge mele,“ ‘Sike aku siku tengen.’ nimbu tondolo mundupu pilipulie ‘Eno wale talo siku konopu peanga pepili molangi.’ nimbu nane “Eno molemelena ou ombó.” nirindu kanumu. ¹⁶ Na konopuni pilierindu mele isipe: ‘Kolea Masedonia poropinji pumbondo ou eno molongena ombolie, pe Masedonia pumbo. Pe Masedonia mundupu siye kolopo eno molongena kelepo yando ombó kinie enone na kolea Judia disiriki “Pu.” ninge.’ konopu lierindu.[‡] ¹⁷⁻¹⁸ “Aku tembo.” nirindu mele konopuni naa pilipulie we nirinduye? Na “I tembo. Itembo.” nimbu, nimbu panjilio mele mana yembomane konopu talo pepili ulu te naa tengendo kolo toko “Temolo.” nilimele mele na aku sipu naa nilio. Ulu te tembondo “Sike tembo.” nilio. Naa tembondo “Sike naa tembo.”

^{† 1:13-14:} Yembo marene pilkulie ‘Kolo toko mane sili ye marene Pollonga ungu bulkundu nnderingi mele Kirasinge Korini yembo marene pilkulie ‘Pollone sike nikimunje, molo ungu marenga pulu talo pelemonje.’ ningu yunge ungumu sumbi siku naa pilieringimunge Pollone aku sipe nirimunje.’ ningu pilimele. ^{‡ 1:16:} ‘Aku tembo.’ konopu lierimu nalo pe konopu alowa terimu mele Ou Korini 16:5-7 molemo. Konopu alowa terimumunge pulumu inie anjokondo 1:23-2:4 molemo.

nilio. Pulu Yemone konopu alowa-malowa naa tepa sike nilimo mele nane ipaa sike nikiru: Ulu te "Molo." nimbondo "E." nimbu, "E." nimbondo "Molo." nimbu, tere lepo paa naa nilio. §

¹⁹ Na keme Saillasi keme Timoti keme olione eno moloringine ombo Pulu Yemonga Malo Yesusi Kirasinge* temanemo topo sirimulu, kanu yemone "Sike." nimbendo "Molo." naa nimbe, "Molo." nimbendo "Sike." naa nilimo, paa molo! Yuni "Tembo." nilimo mele paa sike alieli telemomonga ,na yunge kongono tendeli yemone nilio ungumenga kolo te naa lapelemo,. ²⁰ Pulu Yemone "I sipu tembo. Isipu tembo." nimbe, nimbe panjerimu kanu ulume sike wendo ombá pulu yemo Kirasi yu kanumu. Akumu pilipulie 'Pulu Yemonga ungumu yemboma nimbu sипулие, Kirasinge imbi pilipu lepolie "I mu sike temba." nimbulie aku sipu Pulu Yemonga imbi lipu ola mundundulimolo. ²¹ Na kepe eno kepe Pulu Yemone enge silimo-na Kirasi kinie tondolo mundupu tapu topo molemolo. 'Olio[†] yunge kongono tendangi.' nimbe, Pulu Yemone olio mako topa, ²² 'Olio yunge yemboma molemolo.' nimbu piliemili.' nimbe olionga konopune sukundu Pulu Yemo yuni 'Nanga' nimbe imbi topa, 'Olione pilipulie "Olio sike yunge yemboma.' nimbe mako torumu. Pe sike yunge melema pali olio simbe.' nimbu piliemili.'

§ 1:17-18: Mateyu 5:37,33, Jemisi 5:12. * 1:19: bokumunge alsena anjokondo "32.2. Pikinini Bilong God", "23. Krais". † 1:21: ungu pulu te inie 1:5*-7. Yembo marene pilkulie "olio" nirimu akumu Kirasinge yembomando pali nirimu.' ningu pilimele.

nimbe isili-ou yunge Minimu ‘olionga konopune molopili.’ nimbe sirimu.[‡] ‘Melte kou awili pulimo kinie ‘Liemili.’ nimbulie ‘Kanu melemo nosilimo yembomone ‘Pe kou pali kamu ongo singe.’ nimbe piliepili.’ nimbulie melemo we liepili ou kou-mone koltalo mele sipulie yando olemolo, aku sipe mele..」

1:23-2:4 Korini Yemboma Moloringine Pollo Welea Naa Purumumunge Ungu Pulumu

²³⁻²⁴ „Na “Ombó.” nimbulie naa orundumu kolo torundu liemo, Pulu Yemone nanga konopune kanopa kolo torundu mele mona nimbe para sipili. Nalo kolo naa tokoro. Nane eno umbune te naa simbondo kolea awili Korini kelepo welea naa orundu. ‘Enone ‘Kirasinge ungumu sike.’ ningu tondolo munduku pilimelemonga§ ‘Eno tondolo munduku pilku molangi.’ nimbu na enonga ye awilimu molopo, eno nokambo.’ manda naa nimbo. Eno tondolo munduku pilimele ulu akumuni eno enge ningu molemelemonga ‘Eno konopu siengi.’ nimbu eno pea tapu topo kongono telemolo. Akumu Pulu Yemo walsiku pilkulie “Pollo naa orumumunge pulumu nimbe sikimumu sike nikimunje?” ningu walsilimelanje yuni “Sike nikimu.” nilke.

2

¹ Akumunge na nanu konopuni pilipulie nimbu pilierindu mele isipe: ‘Na eno molongena kelepo ombo wale talo sipu umbune simbo kinie kapola naa temba.’ konopu lepolie naa

[‡] **1:22:** inie anjokondo 5:5. § **1:23-24:** bokumunge alsena anjokondo “8. bilip”.

orundu. ² Nane eno molongena ombo umbune te silke kinie konopu keri panjiku molemelanje pe yembo nawene na konopu simbo ulume tendelkaye? Na ombómonga eno konopu umbune pepili molemelanje pe na konopu simbo ulume nambeko liku tapondolemelaye? „Nane eno umbune simbo kinie eno konopu umbune pepili molkolie aku siku konopu simbo ulu te manda naa telemela.“ ³ Aku sipu pilipulie ‘Eno ou konopu alowa teko molangi. Pe na ombó kinie olio konopu sipu kapola kapola molamili.’ nimbu nane ‘umbune simboma ou piliengi!’ nimbu pepá te ou topo sirindu kanumu.[†] Na pilkiru, ‘Na konopu silio kinie eno kepe konopu silimele. Konopu naa silio kinie eno konopu naa lasilimele.’ konopu leker. ⁴ Sike nane eno pepá te topo sirindu kinie ‘eno ou teko moloringi mele pilipulie’ pepá tombondo na kamelenaa paa mindili tepa konopu umbune tepili kola topo molopolie pepámo topo eno sirindu. ‘Mindili siembo.’ nimbu naa sirindu. “Nane eno konopu paa lakopa mondolemo.” ningu piliengi.’ nimbu topo sirindu.

*2:5-11 ‘Yembo Tene Eno Tepa Kenjimbe Kinie
‘Manie Pupili.’ Ningus Siye Kolangi.’ Nirimu Ungu
Te‡*

* **2:2:** inie anjokondo 7:7. † **2:3:** Kanu pep mondo yembo marene pilkulie “‘Ou Korini” nimbe nirimu.’ ningu pilimele. Nalo yembo mare awisilini ningendo: ‘Molo. Pep te awi-suku-singine topa sirimu.’ ningu pilimele. ‡ **2:4:** Mateyu 6:12,14-15, Mako 11:25-26.

⁵ Nalo ,andi Korini ye tene tepa kenjerimu kanu, yemone umbune te sirimu aku umbunemo na naa sirimu.§ Aku ulu umbunemo eno sirimu, enonga yembo marene aku umbunemonga mindili noringi. Nane tondolo mundupu naa nimbondo ,“Eno pali mindili noringi.” naa nikiru., “Mare mindili noringi.” nikiru. ⁶ Yembo awisilini kanu yemo tepa kenjerimumunge ,mane siku, mindili siringi kanumu manda mele. ⁷ Manda kene pe kinié yu mindili siringi kanumu ‘yu umbune paa awili tene yu paa topa manie mundumbe.’ ningu kinié ‘Undupe kanopili.’ ningu mindili siringi mele munduku siye kolko yuni ulu pulu keri terimumu ‘Manie pupili.’ ningu siye kolko yu kondo kolko, konopu waengo sipili ulu mare tengi liemo papu. ⁸ Akumunge ‘Yu paa sike konopu mondolemele mele piliepili paa ningu siengi.’ nimbu tondolo mundupu mawa tekero.

⁹ Ou nane eno pepá topo sirindumunge*

§ **2:5:** Pollone 2:1-4 Korini yemboma mindili sirimumunge ungu te nikimu akumu lupe. Ya 2:5 ye tene eno mindili sirimu akumu lupe. Umbune te pilipe pep topa molopili umbune te konopuni pilipelie torumunje. 2:5 nirimu yemo Ou-Korini kolomongo awili 5 nirimu yemonje? Molo te lupenje? Naa pilimolo. * **2:9:** Pep temoye? Mimi sipu naa pilkimulu. Ou Korini akumundu nimbe nirimunje. Akune Ou Korini 5:1-5 nje? Molo pep te lupe torumu kanumu manie purumu kanumundu nirimunje? Pollone kanu pep mo topa sipelie “Tepa kenjerimu yemo mane siku ulsu liku mundou.” nirimunje. Aku liemo yuni “Teaa.” nirimu sike pilku liku teringi mele ya 2:5-8 temanemo molemo. Aku teringi kinie yemone konopu alowa terimumunge kinié Pollone “Manda ulsu molopili. Altoko talapena sukundu opili liengi!” nirimu.

pulumu isipe: ‘Nane eno manda manjipu, “Teaa.” nilio mele enone pilkulie alielie pilku liku telemele molo molonje, piliembo.’ nimbu kanu pepámo topo sirindu. ¹⁰ Kanu yemone tepa kenjerimu ulumu enone ‘Manie pupili.’ ningu siye kolkomele mele nane kepe ‘Manie pupili.’ nimbu siye kolkorola. Kanu yemone siye kolombo ulu te sike tepa kenjerimu liemo koronga ‘Manie pupili.’ nimbu siye kolondu. Eno kondo kolopo lipu tapondopo Kirasi kanopa molopili siye kolio. ¹¹ ‘Kurumenga nomi, Setenenga[†] tondolomone olio topa manie naa mundopili. ‘Kirasi kinie tondolo mundupu molamili.’ nimbu aku sipu olio teko kenjilimele yembomane teko kenjilimele ulume ‘Manie pupili.’ nimbu siye kolamili. Setenene olio ‘Kirasinge yemboma molemolomonga,’ kondi topa ‘Topo manie mundembo.’ nimbe ulu telemoma pali pilimolo kanumu.

*2:12-13 Pollo Toroasi Taonondo Pupelie Taitasi
Naa Kanorumumunge Konopune Umbune Terimu
Ungumu*

¹² Ou na Kirasinge temane peangamo topo simbondo Toroasi taonondo purundu kinie Awilimuni na akune kongono manda tembo aulkemo lipe sumbi sinderimu mele mona lierimu kanorundu. ¹³ Nalo nanga angenu Taitasi akune naa ‘omba,’ molorumu koropo kelepolie

[†] **2:11:** bokumunge alsena anjokondo “42. Seten”.

nanga konopumu waengo naa nirimu kulu‡
Toroasi yembomando “Molaa.” nimbu mundupu
siye kolopo Masedonia poropinji purundu.§

2:14-17 Kirasinge Kongono Tenderingi Yema

¹⁴ Sike konopu waengo naa nirimu, nalo Pulu Yemone alieli olio Yesusini ‘Yunge kongonomo tende-paa.’ nimbe lipe mundorumu yema, lipe tapondolemo, olio umbune te wendo olemo kinie Kirasinge tondolomone enge nimbu molopo, Pulu Yemo yunge talape yemboma konopu sipu molemolo,* akumunge nane yundu “Ange.” nikiru. Pulu Yemone olio lipe tapondolemomonga Kirasi yu molemo mele ulu tembama pali temane topo silipu andolemolo. Iungumu mune tolemo, koleamanga pali pilku kapola tendelemele. ¹⁵ Kirasinge mune peangamo tolemona Pulu Yemone olio aku sipe mele mune peangamo tolemo pilimo. Aku mune peanga tolemomo

‡ **2:13:** Pollone ‘Taitasi nambe-emunje?’ nimbe konopu lipe mundupe umbune naa kolorumu. ‘Taitasini pep tokoromo Korini yemboma molemelena memba pupe sindipe, kou-mone liku maku tondokomelema lipe mendepa opili.’ nimbe ‘Yu kanambo.’ nimbe nirimunje. (8:16-17 kana.) § **2:13:** Pollone 2:13 topalie pe tomba terimu ungumu mundupe siye kolopa, 2:14 ungu te lupe torumu. Pe 2:13 olandopa ungumu kelepa 7:5-7 torumu.

* **2:14:** Romo ami yemane yembo talape te kinie opa teko toko mundukulie awisili ka siku mengo ongolie ‘Yemboma kanangi.’ ningku ka sili yemboma kolea awili Romo aulkemanga konopu siku mengo andoko yemboma liku ora siringi. Aku teringi mele Pollo pilipelie ya ‘Pulu Yemone Kirasi pea olio yunge kongono tendeli yemboma konopu sipe memba andolemolo.’ nirimu nalo akumunge pulumu ungu pilieli yembomane mimi siku naa pilimele.

yembomanga pali, mindili nolemela aulkena wendo ongo molko kondonge aulkena pulimele yembomanga kepe[†] mindili nongo molko kenjinge aulkena pulimele yembomanga kepe, suku singine mune tolemo. ¹⁶ Nalo aku munemone ungu talo nilimo. Mindili nonge aulkena pulimele yembomane „Kirasinge temane peangamonga“ munemo pilimele kinie lkupendi tolemo. Kanu munemo eno „mini pali, kolonge ulu pulumu pelemomonga“ aku sipe lkupendi tolemo. Molko kondonge aulkena pulimele yembomane „temane peangamonga“ munemo pilkulie, eno konde molko kondoko mindi punge ulu pulumu[‡] pelemo munemo pilimele. Pe yu mele mele pilinge. „Kirasinge temane peangamone yembo mare molko kondonge ulu pulumu papu silimo nalo yembo mare molko kenjinge ulu pulumu silimo,“ akumunge „Kirasinge temane peangamo andopa topa simbe, kongonomo nawene manda tembaye? „Oliolio manda molo..“ ¹⁷ Ye awisilini telemele mele olio aku sipu naa telemolo kanumu. Pulu Yemonga ungumu mimi siku naa ningu kolo toko bisinete mele teko kou mone awisili limele mele olio aku sipu naa telemolo. Pulu Yemone olio ikongonomo silimomonga Kirasikinie pea tere lepo molopo olionga konopu sumbi sipe pepili Pulu Yemone kanopa molopili yunge ungume yemboma nimbu silimolo.

[†] **2:15:** bokumunge alsena anjokondo “21. kisim bek”. [‡] **2:16:** bokumunge alsena anjokondo “24. laip”. [§] **2:16:** Pollone ya walserimu mele yuyu 3:5-6 sukundu ungu te pundu topa nirimu.

3

*Yunge Tondolomone Enge Ningu Moloringi
Ungu Te Kolomongo Awili 3 Kirasini Lipe Mundo-
rumu Yema**

*Pulu Yemone Pe Nimbe Panjipe Mi Lierimu
Ungu Kondemonga Kongonomo Tendelemele. Aku
Ungu Kondemo Olandopa;† Ungu Oumu Manien-
dopa Mele Ungu Te*

*3:1-6 Pulu Yemone Ungu Konde Mi Lepa Nimbe
Panjerimu Ungumunge Kongono Tendeli Yembo-
manga Ungu Te‡*

¹ „Nalo ‘aku sipu telio’ nikiru§ akumu, nane* altopo pulu polopo nanu kapi nimbu nanga im- bimu nanu lipu ola mundumbo tekeroye? Molo yembo marene telemele mele pilipulie tembondo ‘Na tepo molio mele eno piliengi!’ nimbu ‘Yembo tene pepá tondopili.’ nimbu membo ombo eno lipu ora simboye? Molo pepá aku sili te enone ‘Na lipe tapondopili.’ ningu na pepá membo pupu yemboma lipu ora simbomo manda toko singeye? ² Na molio mele yemboma lipe ora silimo pepá akumu eno Korini Kirasinge yembo nane konopu mondolioma mindi. Na molio mele ‘kanamili.’ ningulie yembomane eno Korini yemboma kambu mele toko pilimele. ³ Eno

* 3:: bokumunge alsena anjokondo “1. aposel”. † 3:: Ungu kondemonga ungu pulu tondolo te Ipuru 8:6-13 molemo; bokumunge alsena anjokondo “22. kontrak” kananila. ‡ 3:: “na” molemomonga ungu pulumu inie yakondo 1:8* molemo.

§ 3:1: “na” molemomonga ungu pulumu inie yakondo 1:8* molemo. * 3:1: “na” molemomonga ungu pulumu inie yakondo 1:8* molemo.

Kirasini pepá topa mundorumu molemele mele we-yembomane kanolemele. Nane kongono telio akumuni Kirasini kanu pepámo torumu. „Nalo, pepá kanune penjollone ungu te naa torumu; konde molemo Pulu Yemonga Minimuni kanu pepámo torumu. Pulu Yemone yunge kini koukaraselonga imbi topa Mosisi sirimu melet[†] tenga pepá naa torumu; eno yembomanga konopune torumu.

⁴ Aku sipu nikirumunge pulumu isipe: Kirasini nanga konopune ungu nimbe silimo-na pilipulie ‘Pulu Yemone na sike ‘yunge kongono tendani.’ nimbe mako torumumu mundupe siye naa kolopa ikongono teliomo lipe tapondopa engemo silimo. Kongono nanga molo.’ nimbu pilipulie aku sipu konopu talo naa pepili tondolo mundupu nikiru. ⁵ Ikongono teliomo ‘Nanga engemone manda telio.’ paa manda naa nimbo. Na tondolo te naa pelemo. Pulu Yemo yuni na enge silimo-na nane ikongonomo manda telio.[‡]

⁶ Pulu Yemone nimbe panjipe mi lierimu ungu kondemonga kendemandemo ‘molani.’ nimbe yuni enge silimo-na molio. Aku ungu konde nimbe panjipe mi lierimumu ou ‘Mosisi molopili Pulu Yemone Isirele yemboma ungu mane sipe koune ola, imbime topa ‘Teaa.’ nimbe,’ nimbe panjipe mi lierimu mele molo;[§] ungu konde nimbe panjipe mi lierimu akumu* Pulu Yemonga

^{† 3:3:} WendoOringi 24:12. ^{‡ 3:5:} Inie yakondo Pollone 2:16 nirimu ungumu kinie ya 3:5 nikimu ungumu kinie telumu. Awi-suku-singi ungu mare lupe mele. ^{§ 3:6:} WendoOringi 20 kinie 34selo. Wendo Oringi 34:6-7,10,27 paa kanani. ^{* 3:6:} bokumunge alsena anjokondo “22. kontrak”.

Minimuni "Wendo omba pepili." nirimu. Pulu Yemone ou Mosisindu "Yemboma ungu mane si." nimbe yu nimbe sirimu ungu kanumene yembo mini pali kolonge ulu pulumu silimo; nalo „Pulu Yemonga,“ Minimuni olio konde molopo kondopo mindi pumolo ulu pulumu silimo.[†]

3:7-18 Pulu Yemone Pe Nimbe Panjipe Mi Lierimu Ungu Kondemonga Tondolomonga Ungu Te

⁷ Pulu Yemone kou karaselonga ungu mane topa „Mosisi,“ sirimu ungu mane akumene[‡] yembo molko kenjiku mindi punge aulkemo akisinderimu, nalo „kanu ungu manema,“ wendo orumu kinie Pulu Yemonga tondolo pa telimu kinie wendo orumu. Kanu tondolo pa telimu Mosinge kumbikeremo aki torumu kinie, ena kanolemele kinie mongoma takele telemo mele Isirele yembomane yunge kumbikeremo kanoringi kinie enonga mongoma takele terimu-ne manda naa kanoringi. Nalo pe „wale mare omba purumu kinie,“ kanu „Mosinge kumbikerena,“ pa terimumu pora nirimu.[§] Kololi ulu pulumu perimu ungu manema* wendo orumu kinie aku sipe tondolo pa telimu kinie wendo orumu liemo ⁸ „pe kinié yembo konde molko kondoko mindi puli ulu pulumu pelemo Pulu Yemonga,“ Minimuni silimo mélemo-kinie wendo olemo tondolo pa telimu paa oladopa tondolo naa pumbeye? „Paa

[†] **3:6:** Romo 7:6; bokumunge alsena anjokondo "24. laip".

[‡] **3:7:** bokumunge alsena anjokondo "26. lo". [§] **3:7:** Wendo Oringi 34:29-35. * **3:7:** Romo 4:15, Gallesia 3:10.

pumbe.,⁹ ‘Yemboma teko kenjilimelemonga mindili nangi.’ nimbe kongono telemo mélemo méle tondolo te pea wendo orumu liemo kinié yemboma ‚lipe tapondopa, ulu pulu kerime siye kolopa eno sumbi sindilimo kongono telemo mélemo méle tondolo te pea wendo okomo mele tondolo akumu paa olandopa naa pumbeye? ‚Paa pumbe.,¹⁰ Kinié wendo okomo tondolo pa teli akumu paa lakopa tondolo pa teli olandopamo. Ou wendo orumu tondolo pa teli akumu paa maniendopa. Akumu uluri molo mele.¹¹ Pe ‚Pulu Yemone mulu Sainaine ola ungu oumu nimbe panjipe mi lepa ungu mane sirimu ungume, pora nimbéndo wendo orumu ungume tondolo pa telimu kinie wendo orumu liemo kinié ungu konde nimbe panjipe mi lekemo ungumu pora naa nimbe, pepa mindi pumbe ungumu-kinie wendo okomo tondolo pa telimu paa olandopa naa pulimoye?

3:12-4:6 Pulu Yemone Pe Nimbe Panjipe Mi Lierimu Ungu Kondemonga Kongono Tendeli Yemane Pipili Naa Kolko Kongono Telemele Mele Ungu Te

¹² Pe kinié, ‘Pulu Yemone ungu konde nimbe panjipe mi lekemomonga kongonomone yemboma paa sike lipe tapondopa kondolemo, aku ungu kondemo sike pora naa nimbé.’ nimbu tondolo mundupu pilipulie, ‘Yemboma pali piliengi!’ nimbu pipili naa kolopo mona nimbu silipu andolio.[†] ¹³ Na Mosisini terimu mele naa

[†] **3:12:** inie yakondo 3:4, anjokondo 4:1.

telio. ‘Na kumbikerena pa telemomo kumbulupe pora nimbé tekemo mele Isirele yembomane[‡] naa kanangi. ‘Tondolo pa terimu mele we telemo.’ ningu piliengi!’ nimbe Mosisini mulumbale te lipe yunge kumbikeremo pipi sirimu. ¹⁴ ‘Mosisini yunge kumbikeremo pipi sirimu, nalo Isirele yembomanga konopume meltene pipi sirimu mele we silimo. § Yandopa yandopa kinié kepe Mosisini yunge kumbikerena pipi sirimu mulumbalemo Isirele yemboma-kinie we lemombonga Pulu Yemonga ungumu pilinge pilipe konginjelimu eno-kinie naa pepili Pulu Yemone nimbe panjipe mi lierimu ungu oumunge ungume molemo bokumu we kambu toko kanoko ungu pulumu naa pilku molemele. Yembo tene ‘Kirasinge yembo te molambo.’ nimbe yu kinie tapu toko molembele kinie mindi Kirasini mulumbalemo wendo lindilimomonga Isirele yemboma kinie we lemo mulumbalemo wendo naa purumu. ¹⁵ Paa sike yandopa yandopa kinié walemonga kepe Mosisini torumu bokune molemo ungume kambu tolemele pilimele kinie mulumbale kanumuni enonga konopume we aki tolemo. ¹⁶ Nalo yembo te konopu alowa tepa Awilimu molemona pulimo kinie ‘Awilimuni’ mulumbale kanumu yembomonga konopume wendo lindilimo, ‘Mo-

^{‡ 3:13:} bokumunge alsena anjokondo “31.2. pikinini bilong Isrel”. ^{§ 3:14:} Paa kinié kepe, ibokumu ambolko kanokono walemanga Isirele yembo awisili konopu alowa naa teko, ‘Yesusi yu Pulu Yemone mako topa lipe mundorumu ye nomi Kirasimu paa naa molemo.’ nilimele. Paa koltalo mindi ‘Yu sike.’ ningu tondolo munduku pilku yu lombili pulimele.

sisi Pulu Yemo molorumune pumbendo mulumbalemo kumbikerena wendo lipe purumu mele.* ¹⁷ Awilimu yu Mini kanumu. Pe yembo te Awilimunge Minimu kinie tapu topa molemo yembomo ,‘Pulu Yemo molemona pupu molambo.’ nilimo kinie, meltene yu manda pipi naa silimo. ,‘Ungu mane molo kololi ulu pulumu molo ulu pulu kerimu, akumenga tene yu manda naa nokopa, manda pipi naa simbe.‘ ¹⁸ Akumunge, olio ,‘Kirasinge yemboma, pali meltene kumbikerema aki topa pipi naa silimomonga olionga kumbikerema kariyápa mele angilipe Awilimunge tondolo pa telimunge minimana telimu akune pelemomo yemboma lipu ora silimolo kanolemele. Aku sipu tepo molamili yunge tondolo pa telimu olio kinie pepa olandopa olandopa tondolo pupe telipe pulimo kinie olio kepe yu mele alepo yu tepa molemo mele olandopa olandopa manda manjipu telipu pulimolo. Awilimu yu Minimu, akumuni aku ulumu telemo.

4

¹ ,‘Pulu Yemone ungu konde nimbe panjerimumu olandopa, akumunge tondolo pa telimu olandopa, yembomaaku sipe lipe tapondolemo, akumunge Pulu Yemone na* kondo kolopa ,‘Tepo kondambo.’ nimbe, itemane peangamo andopo topo silio kongonomo sirimumunge pilipulie

* **3:16:** Wendo Oringi 34:29-35. Kolomongo Awili 4 Ungumu* bokumunge alsena anjokondo “1. aposel”. * **4:1:** “na” molemomonga ungu pulumu inie yakondo 1:8* molemo.

„umbunema wendo olemo kinie,[†] ‘Siye tekemo. Kongonomo keleambo!’ naa nilio. ² Lopi teko teli ulume kinie, pipili teli ulume kinie, koronga lipu bulu sirindu. Kolo toli ulume naa tepo, Pulu Yemonga ungumu alowa naa telio. Pulu Yemone kanopa molopili ‘Yembomane pali enonga konopuni pilkulie na Pulu Yemonga kongonomo tendelio mele kanokolie ‘Sike sumbi sipe telemo.’ ningu piliengi![‡] nimbu nane ungu sikemo mona nimbu para silio. ³ Molo temane peangamo topo silio kinie sike meltene pipi simbe kinie[§] naa piliengi liemo molko ken-jinge koleana pulimo aulkena pulimele yemboma aku telemo. ⁴ Ye Kirasimu yu paa Pulu Yemo none telimu molemo.[§] ‘Kirasinge tondolo pa telimunge temane peangamonga pa tendelimu naa kanangi. ‘Kanokolie eno we kondo kolopa ‘Lipu tapondambo.’ nilimo ye Kirasimu kanoko pilinge kene naa kanangi..’ nimbe ya ma koleamo nokolemo pulu ye ‘kolo toli kuru Setene,* yuni ‘Kirasi sike.’ ningu naa pilimele yembomanga konopuni pilinge aulkemo pipi sindilimo kinie sike naa kanolemele.

⁵ ‘Na ye peangamo molio.’ nimbu temane topo naa silio kanumu. Nane nimbondo: “Yesusi, ‘Pulu Yemone ‘olio nokopa kondomba ye te lipu mundumbo.’ nimbe mako torumu ye nomi, Kirasimu yu Awilimu.[†] Yesusini nando “Tei.”

[†] **4:1:** ungu pulumu inie nondopa 4:8-12. [‡] **4:3:** inie yakondo 3:13-16. [§] **4:4:** Jono 14:9, Kollosi 1:15, Ipuru 1:3. Inie yakondo 3:18 kananila. ^{*} **4:4:** LLuku 4:5-6. [†] **4:5:** bokumunge alsena anjokondo “6. Bikpela”, “23. Krais”.

nirimu mele tepo, na eno ‚Kirasinge Korini yemboma, nga kendemandemo molio.’[‡] nilio.

⁶ Akumunge pulumu isipe:

“Kolea sumbulu tolina pa tepili.”[§] nirimu ‚kinie ma koleana pa terimu, kanu Pulu Yemo yuni olionga konopune sukundu pa tenderimu. ‘Olione ‚Pulu Yemonga tondolo pa telimuni Kirasinge kumbikerena pa telemo.’ nimbu piliemili.’ nimbe aku terimu.

⁷ Nalo ma-ne telemene mingi, ‚akume yembomane kanokolie konopu naa mondolemele mingi,’ akumenga suku yembomane enonga mele peanga kou olandopa pulime panjilimele aku sipe mele imele peanga nikirumu olio kangi pange teli yema kinie pelemo. Aku telemomonga yembomane kanokolie ‚Itondolo paa peanga olandopa na kinie pelemomo nanga tondolo te molo. Pulu Yemo yunge tondolomo mindi pelemo.’ ningu pilinge. ‚Na ma-mingi kerimu mele molio-na kanokolie na kapi naa ninge, akumu peanga..’⁸ Taki-teki, koleamanga pali, na-kinie umbunema wendo olemo nalo akumuni na kamu topa manie naa mundulimo; wale marenga na tembo mele konopuni pilipu sundulio nalo nanga konopumu kamu keri lepa tepa embambo naa silimo;⁹ nanga opa puluemane na teko kenjinge telemene nalo Pulu Yemone na mundupe siye naa kolemo; enone na tolemele nalo na kamu toko naa kondolemele.*

^{‡ 4:5:} Yesusi aku sipe kendemande yemo molorumu mele ungu mare Aisaya 53:10, Mateyu 20:28, Jono 13:12-17. ^{§ 4:6:} Ou Pulu Pulu 1:3. * ^{4:9:} inie anjokondo 11:16-33, ungu pulu te 11:16-33*.

10 Yesusi toringi kolorumu mele taki-teki na 'Mindili nongo kolani.' ningu na teko kenjiku nanga kangimu tolemele nalo naa kolopo we konde molio kanu ulumuni Yesusi kamu naa kolorumu, we konde molemo mele lipe ora silimo. ,Na tolemele kinie Yesusini na lipe tapondolemomonga konde molio akumu Yesusi konde naa molkanje na manda naa lipe tapondolka kanumu. ,

11 Akumunge pulumu isipe: Na konde molio yemone Yesusinge kongonomo tendeliomonga yembomane na toko kondonge telemene kinie nanga kangikundu kololi ulu pulumu pelemomonga kolka nalo naa kolopo we konde molio akumunge nanga kangimuni 'Yesusi konde molemo mele piliengi mona liepili.' nimbe lipe ora silimo. **12** Akumunge, 'kongono teliomonga, kololi ulu pulumu na kinie kongono telemo nalo , 'Mindili nombo kolondu liemo uluri molo.' nimbu temane peangamo andopo topo siliomonga, konde mololi ulu pulumu[†] eno kinie kongono telemo.

13-14 Ou ye tene nirimu, Pulu Yemonga bokune molemo mele isipe:

" , 'Pulu Yemone sike na lipe tapondopa umbune telemo mele wendo limbe.' , nimbu tondolo mundupu pilipulie[‡] aku sipu nirindu."§

[†] **4:12:** bokumunge alsena anjokondo "24. laip". [‡] **4:13-14:** bokumunge alsena anjokondo "8. bilip". § **4:13-14:** Konana 116:10.

nirimu mele nane aku sipu tondolo mundupu pilipulie yemboma nimbu silio. 'Ye tene Awili Yesusi kolorumu kinie topa makinjinderimu ye akumuni na kepe eno kepe olio Yesusi kinie pea topa makinjindipe yu molemona lipe memba pumbe.' nimbu pilipulie ,kololi ulumu kinie konde mololi ulumu-selonga ungumu aku sipu, pipili naa kolopo andopo nimbu silio.

15 Na-kinie aku sipe umbunema wendo olemo* akumu eno ,Kirasinge yemboma ,lipe tapondombando wendo olemo. 'Pulu Yemone we kondololoi ulumuni anjo anjo pupe yembo awisili lipe tapondolemomonga yembo awisili olandopa olandopa Pulu Yemo kinie "Ange." ningyu kapi ningu imbi liku ola mundundengi.' nimbe ,aku ulu umbunema na-kinie wendo olemo.,

Kolomongo Awili 4 Yesusini Lipe Mundorumu-ne Yunge Kongono Tendelemele Yema Ma-Mingime Mele Molemelemonga Ungu Te

4:16-5:10 Yesusini Lipe Mundorumu-ne Yunge Kongono Tendelemele Yema Siye Naa Kolko Kongono Tondolo Munduku Telemelemonga Ungu Pulu Te

16 Aku ,telio ulumuni eno aku sipe lipe tapondolemo, na kinie eno kinie olio aku sipe ulu peangama wendo ombá mele, pilipulie ,umbunema na-kinie wendo olemo kinie, 'Apa, siye tekemo. Kongonomo keleambo!' nimbu konopune umbune pepili naa molio.† Sike nanga kalumu kolemo nalo taki-teki mini konopuselo

* **4:15:** inie yakondo 4:7-12. † **4:16:** inie yakondo 4:1. 4:16-18 molemo ungumuni 4:1-15 ungumu lipe tere lendelemo.

konde pupe mindi pelemo. ¹⁷ Aku teliomonga pulumu isipe: Na-kinie umbune wendo ole-moma yu ulu awili te molo; yu wale laye-kolo wendo olemo. ‘Kanu ulu umbunemanne Pulu Yemo tondolo pa telimu kinie molemona pupu yu kinie pea aku kolea paa peangana molombolo aulkemo akisindilimo.’ pilipulie ‘Iulumu paa mele tondolo awilimu; umbune wendo ole-moma pe nilimo.’ nimbu pilio. ¹⁸ Akumunge, na mongone kanolio melema ‘Mimi sipu kanambo.’ naa nilio; naa kanolio mele kanume ‘Paa kanam-boa!’ nimbu molio. ‘Mongone kanolio melema pora nimbé. Naa kanolio melema aliel i lepa mindi pumbe.’ nimbu pilipulie ‘Umbune na-kinie wendo olemo akume ulu pe nilime.’ nilio.

5

*5:1-10 Mulu Koleana Angilimo Ulkemanga Molomolomonga Ungu Iko Te**

¹ Aku sipu pilipu molemolo mele nikirumunge[†] ungu pulu te isipela: „Olio pilkimulu, olionga ya mana kangimu, sele-ulkemo mele, sukundu molemolo. Akumu purumbe tekisinge kinie Pulu Yemone „ulke, konde te ‘Olio molamili.’ nimbe tepa mimi telemomo olio simbe, kanu ulkemo mana yembomane takolemele kanu sili ulke te molo. Kanumu mulu koleana aliel angilipe mindi pumbe ulkemo. Akumu olio pilimolo. ² „Pe aku sipe ulkena sukundu

* 5:: Jono 14:2-3 nimbe molemo mele laye lupe. Ya nikimu akumu kangi kondemondo nimbe nikimu. Ya molemomonga ungu paa tondolo te OuKorini 15:35-58. † 5:1: inie yakondo 4:16-18. 5:1 akumu ungu konde molo.

molomolo, nalo isili-ou ya ma koleana iulkena molopolie, ‘Olio sukundu molomolo, ulke kondemo „Pulu Yemone, paa pakondopili!’ nimbu waka kolopo konopune kola tepo molemolo.

³ ‘Akumu „wale pakoli mele, pakondomba kinie pe we-we naa molomolo.’ nimbu pilipulie kinié „aku sipu tepo molemolo.” ⁴ Olio isele-ulkena molopolie ‘Mulumbale te naa pakopo we molemolo.’ nimbu pilipu ‘Mulu koleana ulkemo pakámola!’ nimbu umbune kolopo konopune kola tepo molemolo kanumu. ‘Kinié pakopo molemolo kalumu kulupu, topo lteamili.’ nimbu aku sipu naa nikimulu. ‘Ikalu kolombamoconde molopa mindi pumbemone aki topa, topa manie mundumbe.’ nimbu ‘Olionga mulu koleana angilimo kalumu pakamili.’ nimbu molemolo.[‡]

⁵ Pulu Yemo yuyu ‘Olio konde molopa mindi puli kangime pakangi.’ nimbe olio isili-ou lipe sumbi sindipelie, “Pe molonge nikiru mele paa sike molonge.” ningi piliengi!” nimbe isili-ou „yunge, Minimu olio sirimu.”[§] ‘Melte kou awili pulimo kinie ‘Liemili.’ nimbulie ‘Kanu melemenosilimo yembomone ‘Pe kou pali kamu ongo singe.’ nimbe piliepili.’ nimbulie melemo we nosindepili ou kou-mone koltalo mele sipulie yando olemolo aku sipe mele..’

⁶⁻⁷ Pe kinié, ‘Pulu Yemone olio Minimu sirimu, yu kinie pea molemolo.’ nimbu pilipulie, ‘Pulu Yemone nirimu mele sike wendo ombá.’ nimbu pilipulie, na-kinie umbunema wendo olemo kinie siye naa kolopo alieli konopu tondolo pupili

[‡] 5:4: Ou Korini 15:53-54; bokumunge alsena anjokondo “24. laip”. [§] 5:5: inie yakondo 1:22.

molio.* Sike pe wendo ombá mele konopuni mindi pilipulie 'Paa sike wendo ombá.' nimbu tondolo mundupu pilio. Mongone kanopolie 'Sike lepamo.' nimbu naa kanolio. 'Na ya mana kalumunge sukundu molopolie Awilimu kinie yunge koleana pea naa molembolo.' nimbu pilio.

⁸ 'Nalo,' nane ou nikiru melet[†] altopo nikirula: 'Umbunema wendo olemo kinie kepe pe wendo ombá mele pilipulie, siye naa kolopo konopu tondolo pupili molio. 'Na mana kalumu isili-ou mundupu siye kolopo Awilimunge koleana pupu yu kinie pea molembelanje paa papu.' konopu lepo molio.[‡] ⁹ Akumunge, ma koleana kangimu kinie molondu liemo, molo ma koleana ulkema kinie sulu tepo molondu liemo Awilimuni kanopa peanga kanolemo ulume tembondo mindi konopu kimbu sipu molio. ¹⁰ Kirasini olio kote tendepa pilimbe kinie aulke tenga lupe pumbe yembo te naa molemo. Olio pali yunge kumbikerena pupu angilimolo. Akumu pilipulie aku sipu 'Awilimuni kanopa peanga kanolemo ulume teambo.' nimbu pilipu molio. Pe yunge kotena angilimolo kinie ou ya ma koleana kangime kinie molopolie olio tepo kondorumulu molo tepo kenjerimulu mele pilipe apurupelie mele kalomba.

5:11-6:2 Olio Pulu Yemo Kinie Altopo Kapola Kapola Molomolomonga Ungu Te

¹¹ Akumunge, 'Kotena angilimolo.' nimbu pilipu, Awilimu kinie pipili kolopo lipu awi silio

* **5:6-7:** inie yakondo 4:1,16, 3:12. † **5:8:** akumu 5:6-7 kumbi lepa molemo mele. ‡ **5:8:** Pollone Pillipai 1:23 aku sipe nirimula.

mele pilipulie ‘,na[§] Kirasinge kongono tendeli yemo molopo nilio mele kinie, Kirasini olio pe molopo naa kenjimolo aulkemo akisinderimu mele kinie, aku unguselo, yembomane ‘Sike.’ ningu tondolo munduku piliengi!’ nimbu paa tondolo mundupu nimbu silio. Na konopuni pilipu ulume tepo molio mele ‘yembo marene pilku sunduku kolo tolemele nalo, Pulu Yemone sumbi sipe kanolemo. ‘Eno kepe nane telio mele enone kanoko konopuni pilkulie ‘Aku ungumu sike.’ ningu piliengi liemo papu.’ nimbu pilkiru.

¹² Jungu nikiru akumuni ‘Enone na ‘ye peangamo’ ningu piliengi!’ nimbu ‘nanga imbi olan-dopa molopili.’ nimbu altopo naa nikiru, molo. ‘Enone na telio mele kanoko peanga kanoko, ‘Pollone telemo mele ye marene kanoko sunduku yunge ungu bulkundu kolo toko nindilimele mele yembomane naa pilku,’ yu sike molemo mele pilinge kinie papu.’ ningu manda anjo anjo konopu siku ningu singe aulkemo lipu ora siembo.’ nimbu nikiru. ‘Yembo marene yembo tengah konopune molemo melemo naa kanoko, mongone kangimu mindi kanoko peanga kanoko yu kapi ningu yunge imbi liku ola mundunduku ungu nilimele mele* na aku siku kanokolie kolo toko nilimele yemando manda pundu toko ungu sike mare manda ningu siengi.’ nimbu iungume nikiru. ¹³ ‘Kanu yemane na molio nilimele mele aku sipu, sike na kekelepo tondu liemo aku kapolala. Pulu Yemonga kongono tendembondo aku sipu kekelepo topo mo-

§ 5:11: inie yakondo 1:8*. * 5:12: ungu pulu te Ou Samuele 16:7.

lio. Molo na konopu sumbi sipe pepili ‚kongono tepo‘ molondu liemo eno lipu tapondombondo aku sipu ‚tepo‘ molio.

¹⁴ Kirasini na konopu mondolemo mele pilipulie ikongonomo manda mundupu siye naa kolopo, ‚Yembo marene na kanoko keri kanonge kinie uluri molo.‘ nimbu, we ambolopo molio. Na pilio: Ye telumu yembomanga pali kolondorumu akumunge olio pali kolorumulula. ‚Akumu sike terimu.‘ nimbu tondolo mundupu pilipulie, yuni na paa lakopa konopu mondopalie aku sipe tenderimu mele pilipulie ‚Ikongono teliomo naa tendu liemo kapola naa temba.‘ nimbu kongonomo we tepo molio. ¹⁵ Nalo olio yembomanga pali nimbe we naa kolondorumu. ‚Olio ‚Kirasinge, konde molemolo yemboma oliolio tepo molomolo mele konopuni pilipu naa molamili. Olionga nimbe kolondopa lomboropa ola molorumu yemo mindi pilipu molopo yu kanopa peanga kanomba ulume mindi tepo molamili.‘ nimbe yuni olionga nimbe aku tenderimu.†

¹⁶ Aku sipu pilipulie na ou Kirasinge ungume naa pilipu konopu alowa naa tepolie mana konopuni pilipu yemboma apurorundu mele lupe;‡ kinié aku sipu yemboma naa apurulio. Konopu-oumu perimu kinie sike ou Kirasi kepe aku sipu apurupu, yu molorumu mele pilipu sundorundu, nalo kinié yu aku sipu pilipu naa

† **5:15:** Romo 6:5-7, Gallesia 2:19-20. ‡ **5:16:** Ulsu moloringi yembomane Pollo aku siku apuruku pilku sundoringi kanumu. Ya kolomongo awili 5 inie yakondo aku sipe ungu marelemo.

apurulio. ¹⁷ Akumunge,§ yembo te Kirasi kinie tapu topa molemo kinie Pulu Yemone kanu yembomo ‘Yu yembo kondemo molopili.’ nilimo, yu sike yembo kondemo molemo. Ou tepea kenjipe molorumu ulume kamu manie purumu. Kinié ulu kondema ‚yu kinie, wendo olemo. ¹⁸ Iulu kondema pali Pulu Yemone mindi telemo.* Olio ou yu kinie opa pulue molorumulu mele ‘Kinié aku siku naa molangi. Olio kinie yu kinie kapola kapola molamili.’ nimbe Kirasi olio sirimu akumuni olio yu-kinie kapola kapola molemolo. Aku tepalie ‘yemboma yu-kinie opa pulue molemele mele munduku siye kolko na-kinie kapola kapola molamili.’ nimbe ‚Pulu Yemone, aku kongonomo na sirimu.† ¹⁹ Olio Pulu Yemo-kinie aku sipu kapola kapola molemolomonga pulumu isipe: Kirasini olionga nimbe tenderimumunge Pulu Yemone olio mana yemboma-kinie yu-kinie opa pulue naa molopo kapola kapola molomolo aulkemo lipe sumbi sinderimu. Aku tenderimumunge Pulu Yemone yembomanga ulu pulu kerime mundupe siye kolopa, ‘Aku teko kenjeringimunge kote naa tendembo.’ nirimu. Pe ‘Yemboma-kinie na-kinie kapola kapola molamili.’ nimbe Pulu Yemone “Kanu ungumu yemboma ningu siengi.” nimbe aku kongonomo na‡ sirimu. ²⁰ Na aku sipe kongonomo sirimumunge na Kirasinge kere-pundu mako topo molopo yuni nando “Yemboma nin-

§ **5:17:** “akumunge” akumu inie yakondo 5:15ndu nirimunje?

* **5:18:** Romo 5:8, Jono 3:16. † **5:18:** Romo 5:10-11. ‡ **5:19:** “na” molemomonga ungu pulumu inie yakondo 1:8*.

dei.” nilimo mele ungume andopo yemboma nimbu sindilio.[§] Akumu isipe mele: Pulu Yemo yuni ‘Eno i siku i siku teangi.’ nimbendo nando “Nindei.” nirimu mele andopo nindilio. Pe kinié nane Kirasinge kere-pundu mako topo molopo yunge kolo wangopo eno paa tondolo mundupu mawa tepolie “Pulu Yemo kinie opa pulue molemele mele munduku siye kolko yu kinie kapola kapola molangi.” nikiru. ²¹ Ulu pulu keri te naa terimu yemo Pulu Yemone ‘Kanu yemone olionga ulu pulu kerime lipe tapondopa mepili.’ nimbe yu sirimu. Aku terimu kulu yu sike ulu pulu keri teli ye te none terimu. Pulu Yemone aku terimumunge olio Kirasi kinie pea tapu topo molopolie Pulu Yemone olio kanopalie ‘Yembo sumbi nilime.’ nimbe kanolemo.*

6

¹ Na* Pulu Yemo kinie kongono tapu topo tepo molopolie ya nindu ungu kanumunge ungu te pea eno tondolo mundupu nimbo tekero: “Eno Pulu Yemone we kondo kolopalie ,eno lipe tapondopa tepea kondorumu ulu kanumu, ‘We naa terimu. Terimu ulumu we manie naa pupili.’ niengi. ,Ou eno we kondo kolopalie lipe tapondorumu kinie moloringi mele kinié aku sikula molangi. Konopu alowa teko ulu pulu peangama naa teko molonge kinie kapola naa

[§] **5:20:** Aku ungumu kinie, ‘Yesusini “Nanga kongonomo tende-paa.” nimbe lipe mundorumu yema’ aku ungumu kinie telu sipe mele; bokumunge alsena anjokondo “1. aposel” kanani.

* **5:21:** Romo 4:25; bokumunge alsena anjokondo “45. stretpela man”. * **6:1:** inie yakondo 1:8*

temba..” nikiru. ² Aku nikirumunge ungu te Pulu Yemone nimbendo:
 “Nane eno we kondo kolombo terindu walemo wendo orumu kinie
 enonga ‚ungu niringime, pilierindu.
 Eno mindili nolemela aulkena wendo lipu na-kinie pea molko kondonge aulkena lipu mondombo walemo wendo orumu kinie eno lipu tapondorundu.”[†]
 nirimu. Nane eno paa nimbu sikiru: Pilieme!
 „Pulu Yemone nirimu wale akumu paa kinié.” Kinié Pulu Yemone yemboma we kondo kolomba walemo. Kinié Pulu Yemone yemboma lipe tapondopa, mindili nolemela aulkena wendo lipe yu-kinie pea molko kondonge aulkena lipe mondomba walemo.[‡]

6:3-13 Pollone Kirasinge Kongono Tenderimu-munge

³ ‘Nanga kongonomo manie naa pupili, ungu taka naa tondangi.’ nimbu yembomane na kanoko keri kanoko ungumu naa pilku linge ulu te naa telio. ⁴ Akumu molo. ‘Yembomane na kanokolie ‘Pulu Yemonga kendemande yemo molio.’ ningu piliengi!’ nimbu aku telio. Na-kinie ulu mare wendo olemo kinie telio mele kanokolie ‘Yu sike Pulu Yemonga kendemandeo.’ ningu pilinge ulume isipe:
 ‘Umbunema, na-kinie wendo olemo kinie
 ‘Siye tekemo.’ naa nimbu, tondolo mundupu molio;
 ulu umbune lupe lupema na-kinie wendo ombo,

[†] **6:2:** Aisaya 49:8; bokumunge alsena anjokondo “21. kisim bek”. [‡] **6:2:** ungu pulu te Ipuru 3:12-19.

na teko kenjilimele ulume wendo omba,
 na mindili sipu molio ulume wendo olemo.
⁵ „Wale marenga, enone na kopene toko,
 „wale marenga, ka siku,
 „wale marenga, yembomane pali na-kinie mu-
 mindili kolko
 ru ningu lkisiku sukundu sukundu ongo maku
 toko
 na teko mundu-mongo tendelemelela. §
 Na kongono mindili sipu tepo,
 „wale marenga, uru naa pepo,
 „wale marenga, engelene kolopo moliola;
⁶ „yembomane na kanokolie ‘Pulu Yemonga
 kendemande yemo molemo.’ ningu pilinge mele
 isipela: „
 Na ulu kake telime tepo,
 pilipe konginjeli peangamo ambolopo,
 ólo áme topili molopo,
 yemboma kondo kolopo tepo kondolio;
 na Mini Kake Telimu kinie tapu topo molopo,
 yemboma konopu mondolio ulu akumu
 kolo naa topo paa sike konopu mondolio; *
⁷ sike ungume nimbu,
 Pulu Yemonga engemone kongono telio;
 yemboma opa tengendo ele tolo melema
 ki ekendo ekendo ingi siku ambolemele mele
 na aku sipu ulu sumbi nilime ambolio; †
⁸ yembo marene nanga imbimu liku ola
 mundunduku,
 marene nanga imbimu toko manie munduku;

§ 6:5: Lipe Mundorumu Yema 19:23-41, 21:27-32. * 6:6:
 Gallesia 5:22-23*. † 6:7: Epesasi 6:16-17.

marene nanga ungu bulkundu nindiku,
marene na kapi nilimele.

Kongono sikema sumbi sipu telio nalo nando
“Kongonomo nu kolo toko tekeno.” nilimele;

⁹ yembomane na kanoko imbi silimele nalo
“Pea molamili.” naa ningu, bulu silimele.

Wale mare ‘Paa kolkoro.’ konopu lelio nalo
konde pupu we molio.

‘Na telio mele kanoko keri kanokolie
‘Munduku siye kolko konopu alowa teani.’
ningu,

pulsene tolemele nalo na toko naa kondolemele.

¹⁰ Na taki-teki konopu keri awisili pelemo nalo
‘Akumu yu tepili.’ nimbu konopu sipu molio;
koropamo molio nalo yembo lupema
‘Kamakoma molangi.’ nimbu aulke te ak-
isindilio;

mele teluri kepe naa nosilio nalo
mele kande kandema pali nosilio.

‘Yembomane na kanokolie ‘Yu sike Pulu
Yemonga kendemandemo molemo.’ naa
piliengi!’ nimbu aku sipu tepo molio.]

¹¹ Korini yemboma, nane ungu te lopi naa
tepo, pali enondo nimbu para sikiru. Nane
eno paa lakopo konopu mondolio. ¹² Nane eno
‘Kondo naa kolopo siye kolambo.’ paa manda
naa nilio nalo enone na ‘Kondo naa kolopo siye
kolamili.’ nilimele, monga konopu telune naa
pupili molemolo. ¹³ Lapalini enonga ambolan-
gomando nilimele mele kinié nane ‘Eno nanga
ambolangoma.’ nimbulie enondo isipu nikiru:
‘Nane eno konopu awili tepo mondolio mele

enone na aku siku konopu awili teko mondangi.' nimbu nikiru. Mindili Norumu Mele Ungu Te‡

6:14-7:1 Kirasinge Yemboma Pulu Yemonga Ulke Kake Telimu Molemelemonga Ulsukundu Molemele Yemboma Kinie Telune Tapu Toko Naa Molangi Ungu Te

¹⁴ Kirasinge yemboma 'Kirasi sike' ningu naa pilimele yemboma-kinie telune tapu toko naa andoko, tapu toko kongono naa teko, bisinete tapu toko naa teangi. § Ulu pulu kerime kinie ulu sumbi nilime kinie liku tere leko manda kongono tengeleye? Pa telimu kinie sumbulu tolimu kinie elo* nambeko tapu toko molongel-eye? „Akumu paa kapola molo, kene „telune tapu toko naa molangi.“ ¹⁵ Kirasi kinie kurumenga nomi tepa kenjeli „Setene“† kinie konopu telune pupili molembeleye?‡ Kirasinge ungumu pilimele yemboma kinie Kirasinge ungumu naa pilimele yemboma kinie konopu telu sipe pelemoye? ¹⁶ Pulu Yemo molemo ulke tembelemonga ulke suluminia kake teline kuru koyonge melema manda mengo puku popo tongeye?§ Olio, konde molopa mindi puli Pulu Yemonga suluminia kake telimu molemolo,* yu olio-kinie molemo

‡ **6:13:** Pollo-kinie umbunema wendo orumu ungu mare 11:16-33; ungu pulu 11:16-33*. § **6:14:** Unku Manema 22:10, Ou Pulu Pulu 24:3. * **6:14:** Jono 1:5, 3:19-21, Epesasi 5:8-11, Jono Kumbi Lepamo 1:5-7. † **6:15:** Giriki ungune imbi "Setene" nimbe naa molemo. "Belliele" nimbe molemo, aku imbimunge pulumu torumulu. ‡ **6:15:** Mateyu 12:24-28. § **6:16:** Ou Korini 10:21. * **6:16:** Yunge ulkemo molemolomonga ungu mare Ou Korini 3:16-17*.

kanumu. „Yu-kinie aku sipu molemolo, monga ungu te Pulu Yemone ou nirimu kanumu. Yuni nimbendo:

“Na nanga yemboma kinie telune tapu topo molopo,

enonga suku-singine molopo eno pea andomolo.

Na enonga Pulu Yemo molombo;

eno nanga yemboma molonge.”[†]

nirimu. ¹⁷ „Ya nikiru, akumunge

‘Awilimuni nimbendo:

“ Ulsukundu yemboma kinie, we melema anjiku kapi ningu popo tolemele yemboma kinie,

eno-kinie telune naa molko, munduku siye kolko puku kolea tengah lupe molo-pangi.”[‡]

“Kalaro mololi melema ,ulsukundu yembomane anjiku popo tolemele melema, kinie

ulu pulu keri pelemo melema kinie kanume naa ambolko,

aku melema kinie ulu te naa tea.”[§]

“Naa ambolonge kinie nane

“Molamili waa.” nimbu eno yando limbo.”*

¹⁸ “Na enonga Lapamo molombo,

eno nanga ambolangoma molonge.[†]

Na Pulu Yemo, melemanga pali engemo

pelemo yemone[‡] aku sipu nikiru.”[§] nirimu.’

kanumu.

[†] **6:16:** LLipai 26:12, Isikiele 37:27; ekendo akilipemo mele Jeremaya 32:38. [‡] **6:17:** Isikiele 20:34,41. [§] **6:17:** Aisaya 52:11. * **6:17:** Jeremaya 32:38. [†] **6:18:** bokumunge alsena anjokondo “31.3. pilinini bilong God”. [‡] **6:18:** bokumunge alsena anjokondo “13. God”. [§] **6:18:** Pe Samuele 7:14,8.

7

¹ Nanga konopu mondolio angokeme, Pulu Yemone ‚yunge yembo molonge yemboma‘-kinie aku sipe nimbe panjerimu ungume* eno-kinie na-kinie pelemomonga pilipulie, kalkundu kepe konopukundu kepe kalaro mondoleso ulume mundupu siye kolopo, Pulu Yemo kinie pipili kolopo lipu awi sipulie sike ulu kake telime tepo molamili.[†]

7:2-16 Korini Kirasinge Yemboma Kinie Ulu Pulu Keri Te Perimumu Pe Konopu Alowa Teko Kanoko Keri Kanoringimunge Pollo Paa Konopu Sirimu Ungu Te

² Enone ‚altoko‘ na konopu awili teko mondayo! Nane ‚enonga‘ yembo te tepo naa kenjipu, ‚Yembo te tepa kenjepili.‘ nimbu ulu te naa tepo, kolo topo yembo tengah melema toropo naa lipu, aku ulume naa terindu.[‡] ³ Nalo aku nikiru ungu kanumuni nane ‚Enone teko kenjengi.‘ nimbondo naa nikiru. ‚Nalo enonga yembo te tepo naa kenjerindu kene na nambemune liku bulu sikimiliye?‘ Nane ou enondo nindu mele[§] isipe: ‖Nane eno paa tondolo mundupu konopu mondoliomonga eno konopu mondolio mele ulu tene manda topa manie naa mundumbe kololi ulumuni kepe, we konde molopolie umbune te wendo ombá ulu tene kepe, eno konopu mondopo ‚tapu topo molemolo mele molamili.‘

* **7:1:** akumu inie yakondo 6:17,16,18 molemo melenje. † **7:1:** akumu inie yakondo 6:14-16 molemo mele pilipelie ya aku sipe nirimumunje. ‡ **7:2:** ungu pulumu inie anjokondokolomongo-awili 11. § **7:3:** akumu inie yakondo 6:11-12 nirimumundu nirimumunje.

nimbu molio aulkemo manda pipi naa simbe." nirindu.* Nane eno aku sipu konopu mondo-liomonga "Teko kenjikimili." naa nilke. ⁴ Nane enondo nikirumu 'Pilku naa sundunge. Ulume pali sumbi siku teko kondonge.' nimbu tondolo mundupu pilipulie enondo sumbi sipu nikirumu. Enone telemele mele yemboma piliengi!' nimbu eno paa olandopa kapi nimbu temane topo silio. Ulu umbune awisili wendo olemo kinie eno molemele mele pilipulie na paa konopu awili tepo sipu konopu tondolo olandopa pupili molio.

⁵ ,Aku sipu molio, monga pulumu ,niembo:† Ou na kolea Masedonia poropinji pupulie, ,eno Korini yemboma molko kenjeringi mele pilipulie, konopu waengo naa nipili laye-kolte kepe kapola naa molorundu. Na-kinie ulu umbune lupe lupema wendo orumu. Yembomane na-kinie opa mele teko kerepale awisili niringi; konopune sukundu umbune tepa mini-wale purumu-ne manda naa molorundu.‡ ⁶ Nalo Pulu Yemone yembo paa konopu umbune pepili molemelema 'konopu waengo nipili molangi.' nilimo kanu Pulu Yemone na 'konopu waengo nipili molopili.' nirimu kinie Taitasi na molorundune orumu akumunge na konopu waengo nipili molorundu. ⁷ Akumu sike nalo yu na molorundune orumu akumuni mindi Pulu Yemone na

* **7:3:** ungu tondolo te Romo 8:35-37. † **7:5:** Pollone ya nirimungunge pulumu inie yakondo 2:12-13 molemo. 2:12-13 mele pep topalie ya 7:5-7 kamu torumu. 2:12-13 topalie ungu te lupe konopuni pilipe akumu 2:14-7:4 topalie, ya molemo mele sumbi sipe naa torumu. ‡ **7:5:** ungu mare inie anjokondo 11:16-33, ungu pulu te 11:16-33*.

'konopu waengo sipu molambo.' ni naa nirimu, molo. Eno Korini yembomane Taitasi yu 'konopu waengo sipe molopili.' niringi akumuni Pulu Yemone na 'konopu waengo sipu molambo.' nirimula. Taitasini nando 'eno teko molemele mele nimbe sirimu pilipulie na konopu paa olandopa sirindu ulume isipe: „Na kanamilila!” ningu waka kolko, na ou teko kenjiku, na teko konopu keri panjindingerig mele munduku siye kolko altoko alowa teko eno na-kinie 'kapola kapola molamili.' ningu konopu awisili liku mundoringi mele nimbe sirimu pilipulie na konopu paa olandopa sirindu.

⁸ Nane pepá ou topo mundorundumu kanokolie eno sike umbune terimu nalo akumu mandala, 'nane pepá topo sirindu mele pilku teringimunge' wale laye-kolte eno konopu umbune pepili moloringi akumu uluri molo. Sike nane pepá topo eno sirindumuni eno wale laye-kolte mindili noringi kinie pilipulie kondo terimu nalo^{§ 9} kinié na konopu sikiru. Nane eno umbune sirindu akumunge konopu naa sikiru. Eno umbune sirindu akumuni eno konopu alowa tenderimu akumunge na konopu sikiru. Pulu Yemo yuni 'Ulu umbune akumu eno-kinie wendo opili.' nirimu-ne nane pepá topo sirindu akumuni eno laye-kolte kepe tepo naa kenjerindu. ¹⁰ Eno Pulu Yemone umbune silimo akumuni 'Eno teko kenjilimele mele kanoko keri kanoko konopu alowa teko, mindili nolemela aulkena wendo ongo, yu-kinie pea molko kondonge aulkena pang.' nimbe lipe

mondolemo-na akumu papu,* uluri molo. Nalo mana wendo olemo ulu umbune akumene kololi ulu pulumu wendo olemo. ¹¹ Eno pilkulie, i Pulu Yemone silimo umbune akumuni ulu peanga lupe-lupema eno kinie wendo olemomonga papu silimo mele mimi siku pilku molangi. Umbune akumuni ulu peanga lupe lupema eno-kinie wendo olemo mele isipe:

Ou we moloringi nalo alowa teko kinié ‘Ungume mimi
 sipu pilipu, ulu pulu keri te olio-kinie naa pepili paa sumbi sipu molamili.’ ningu telemele ulumu kinie,
 yembomane eno kolo toko „Teko kenjilimele.”, nilimele ungume eno mongo toko ningendo popenge teko telemele ulumu kinie,
 ‘enonga ye tene[†] tepa kenjilimo kinie,
 enone pipili kolko yu iri tolemele ulumu kinie,
 ‘Ye tene tepa kenjerimu kinie uluri naa tepo we molorumulumunge mongo limolo.’ ningu, mini-wale munduku molemele ulumu kinie,
 ‘Olio „Pollo altopo”, kanamola. „Yu kinie, kapola-kapola molamiliya.’ ningu molemele ulumu kinie,
 ye tene tepa kenjilimo kinie enone tondolo munduku yu liku sumbi silimele ulumu kinie,

* **7:10:** bokumunge alsena anjokondo “21. kisim bek”. † **7:11:**
 “ye te” molemo kanumu OuKorini 5 nimbe molemo yemondo nirimu liemo, molo inie yakondo 2:5-11 nimbe molemo yemondo nirimu liemo, telu sipemo. Molo ulu te lupendo nirimu liemo sike “ye te” molombane, molo “yembo te” molombane, naa pilkimulu. Giriki ungune naa nimbe silimo.

„tepa kenjilimo yemo, ‘Tepa kenjilimomonga mongo lipili.’ ningu tondolo munduku telemele ulumu kinie, kanu ulu peanga telemelemane ulu pulu keri eno-kinie pemumu enone naa ambolongi mele lipe ora sipe, akumunge mongo te wendo ombá kinie eno kinie mongo naa linge mele lipe ora silimo.

¹² Akumunge, sike eno umbune sirimu pepámo[‡] nane ou topo sirindu nalo ‘Ye tene tepa kenjerimu.’ nimbu pilipulie kanu pepámo topo naa sirindu. ‘Kanu yemone yembo te tepa kenjerimu.’ nimbu pilipulie topo naa sirindula. Yembo talonga manjipu pepá topo eno naa sirindu. ‘Enone na paa lakoko konopu mondolemele mele Pulu Yemo kanopa molopili enono paa pilku kondangi.’ nimbu kanu pepámo eno topo sirindu. ‘Pepá topolie “Ne tepa kenjerimu yemo-kinie teangi.” nirindu mele pilkulie sumbi siku teringi kanu ulumuni enone na konopu paa lakoko mondolemele mele lipe ora silimo..’ ¹³ Akumunge „nane eno kanu pepámo topo sirindu kinie kanokolie moloringi mele kanoko keri kanoko konopu alowa teko, teko kondoringi mele pilipulie, na konopu waengo nipili molorundu.

Nalo akumunge mindi konopu waengo nipili konopu sipu naa molorundu. Taitasi konopu awili tepa lipe mundupelie eno moloringine orumu kinie enone pali yu liku tapondoringimunge Taitasi yu konopu waengo nipili molorumu

[‡] **7:12:** pep kanumunge ungu te inie yakondo 7:8.

akumu kanopolie na konopu paa olandopa sirindu. ¹⁴ Sike ou Taitasi pilipe molopili eno kapi nirindu ungu kanume yu pupe kanorumu kinie ‘Paa sike nimu.’ nimbe kanorumumunge na pipili naa kolorundu.§ Ou enondo ungu nirindu ungume paa sike nirindu mele pe Taitasi pilipe molopili eno kapi nirindu ungumu aku sipe sikela. ¹⁵ Taitasi eno moloringine orumu kinie eno mini-wale munduku pipili kolko ‘Papu onu. Pea molamili.’ ningu, yuni ungu nirimu mele liku awi siku pilku liku teringi mele kanorumu mele kinié altopa pilipelie eno kondo kolopa olandopa konopu mondolemo. ¹⁶ Kinié na pilkiru, ‘Enone ulume pali sumbi siku teko kondonge.’ nimbu tondolo mundupu pilipulie na konopu sipu molio.

8

*Kolomongo Awili 8-9 POLLONE KIRASINGE KORINI YEMBOMANDO “KOLEA JUDIA DISIRIKI KIRASINGE YEMBO MOLEMELEMA KOU MONE SIENGI LIKU MAKU TANGI.” NIRIMU UNGU TE**

8:1-15 “Kolea Judia Disiriki Moloringi Kirasinge Yembomanga ‘Kou Mone Lipu Tapondopo

§ **7:14:** inie anjokondo 9:3-4. * **8::** Judia disiriki lierimu kolea awili Jerusalleme yemboma kou-mone liku tapondoko singe teringi mele ungu mare Lipe Mundorumu Yema 14:17, Romo 15:25-27, Ou Korini 16:1-3. Liku tapondoko kou mone siringimunge ungu pulumu isipe: Oli awisili lo naa ombo ena terimu-ne kolea awili Jerusalleme engele lierimu kulu aku siku Kirasinge yembo Judia ulsukundu moloringimene Kirasinge yembo Jerusalleme moloringime liku tapondoringi.

*Siemili.’ Ningu Toya Toko Liku Maku Tangi.”
Nirimu Ungu Te*

¹ Kapola, angokeme, kinié ‘ungu te lupe niembo’: ‘Masedonia poropinji Kirasinge yembo talape molemelema pali[†] Pulu Yemone we kondō kolopa lipe tapondorumu-ne molemele mele eno piliengi!’ nimbu ya nimbu sikiru: ² Kanu yemboma-kinie umbune awisili wendo orumu, paa mindili norangi ulumene eno ‘Molko kondongenje molo molko kenjingenje.’ nimbe, manda manjerimu kinie eno paa awili tekō konopu siku moloringi. Eno paa koropa pupili moloringi nalo ‘Kirasinge yembo talape mare melema molo tolemoma,[‡] olio kou mone melema lipu tapondopo siemili.’ ningu kou mone awisili toya toko siringila.[§] ³ Enone teringi mele ‘kanopolie, nane ‘Eno Korini yemboma piliengi!’ nimbu para siembo. Masedonia poropinji yembomane ‘Kou mone simolo.’ niringi mele sikulie, pe altoko mare pea olandopa liku siringila. Enone enono konopuni pilkulie ⁴ na* paa tondolo munduku mawa tekolie ningendo: “Pulu Yemonga yembo kake teli ‘kolea Judia disiriki molemelema kolea marenga Kirasinge, yembo-

[†] **8:1:** bokumunge alsena anjokondo “43. sios”. [‡] **8:2:** ungu pulumu inie yakondo nondopa Kolomongo awili 8-9*. [§] **8:2:** Masedonia yembo kanumenga kou-mone lierimume yemboma liku tapondoko pali siringi, enonga ulkemanga kou-mone te paa naa lierimu. Enonga ponie kepe naa lierimu kulu ou koropa moloringi mele olandopa koropa moloringi. Nalo konopu siku Judia yemboma kou monema liku tapondoko siringi. Ambo-waye koropa te aku sipe mele terimu temanemo Mako 12:41-44.

* **8:4:** “na” akumunge ungu pulu te 1:8* molemo.

mane kou mone liku maku toko singe tekemele olione kepe pea lipu tapondopo siemili.” niringi.

⁵ Aku niringi kinie pilipulie ‘Enone kou mone singe.’ nimbu pilierindu nalo enone aku siku mindi naa teringi. Eno enono ou Awilimu sikulie,[†] pe mindi Pulu Yemone “Teaa.” nirimu ungu te pilipu nane enondo nirindu ungume konopu talo tepa naa pepili ‘Paa pilipu lipu teamili.’ ningu sumbi siku teringila.

⁶ „Masedonia poropinji yembomane aku siku teringimunge pilipulie, eno Korini yembomane Judia disiriki yemboma, we kondo kolko liku tapondoringi ulumu pulu polko teringi kinie ‘Taitasini eno kou mone liku maku tonge mele lipe tapondopili.’ nimbu eno moloringine “Pu.” nimbu lipu mundorundu mele[‡] ‘Aku siku liku tapondonge ulumu kamu pora nipili.’ nimbu yu altopo eno molemelena lipu mundumbo tekero.

⁷ Enone ‘Teamili.’ nilimele ulume pali paa tondolo munduku olandopa telemele kanumu. Kirsinge ungumu ‘Sike.’ ningu tondolo munduku pilingendo paa olandopa tondolo munduku pilku siye naa kolemele.[§] ‘Aku sipu pilipu molemolo mele yemboma piliengi!’ ningu taka liku naa nilimele. Tondolo munduku yemboma ningu silimele. Eno paa awili tepa pilipe konginjeli pepili Pulu Yemonga ungumu pilku molemele. Konopu talo naa pepa kolo toli ungu te eno kinie naa pepili ‘Pulu Yemonga ungumu paa olandopa pilipu tepo molamili.’ nilimelela.

^{† 8:5:} Romo 12:1. ^{‡ 8:6:} Taitasi ou purumu temanemo inie nondopa 8:10, anjokondo 9:2. ^{§ 8:7:} bokumunge alsena anjokondo “8. bilip”.

(Nane eno pulu polopo konopu mondorundumunge)* enone na paa olandopa konopu mondolemelela. Aku ulume olandopa telemele mele kinié aku siku ‘Yemboma lipu tapondopo kou mone siemili.’ nilimele ulu peanga akumu kepe olandopa teangi.

⁸ Ya eno Korini yembomane “Teangi.” nikiru akumu eno tondolo mundupu mane sipu naa nikiru. ‘Eno Korini yembomane konopu mondolemele mele akumu paa sike telemelenje manda manjipu piliembo.’ nimbu ‘Yembo marene yembo lupema kondo kolko ‘paa lipu tapondamili.’ nilimele mele piliengi!’ nimbu, nimbu sikiru.[†] ⁹ Olionga Awili Yesusi Kirasini[‡] eno we kondo kolopalie terimu mele eno pilimele. Yuni mele awisili kande-kandema noserimu nalo yuni ‘Eno lipu tapondambo.’ nimbelie yu ye koropamo molorumu. ‘Na koropa pumbekinie eno mele awisili kande-kandema nosinge.’ nimbe enonga nimbe yu ‘koropamo molambo.’ nimbe ye koropamo molorumu.[§]

¹⁰ ‘Kou mone liku maku toko singe, monga nane tengen mele pilkiru mele niembo: ‘Ou poniemonga eno ‘Lipu tapondamili.’ ninguu, kou mone mare pulu polko liku maku toringi kanumu kinié kamu liku maku toko pora siengi.’

* ^{8:7:} Yembo marene iungu palana O sukundu molemomo ‘Molopili.’ nilimele. Marene ‘Naa molopili.’ nilimele. † ^{8:8:} Namele konopu mondoringimunu nirimunje? Pollo yu ‘konopu mondolemele mele piliembo.’ nimbe nirimunje? Molo umbune perimu yembomanje? Molo Kirasinje? Naa pilimolo. ‡ ^{8:9:} bokumunge alsena anjokondo “6. Bikpela”, “23. Krais”. § ^{8:9:} Pillipai 2:6-8.

nikiru. Koleamanga pali yembomane pe ‘Lipu tapondamili.’ niringi nalo eno Korini yembomane kumbi leko ‘Lipu tapondamili.’ ningu, kumbi leko kou mone liku maku toringila. ¹¹ Aku kene ou liku tapondongendo konopu siku kumbi leko ‘Lipu tapondamili.’ niringi mele kinié aku siku pilkulie kou mone yu-mele-mele ambolko molemelema mimi siku pilku kamu kou mone singema liku maku tangi. ¹² Yembo tene ‘Yemboma paa lipu tapondambo.’ nimbelie yuni nosilimo melemanga mele mare konopu sipe lipe yemboma lipe tapondopa silimo kinie yuni silimo melema Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo. ‘Yembo tene ‘Lipu tapondambo.’ nilimo kinie, Pulu Yemone yundu “Nu kou-mone kinie melema naa nosilinoma liku si.” naa nilimo kanumu.*

¹³ Nane ‘Yembo mare mindili nolemelema mindili naa nongo, mindili naa nolemelema mindili nangi.’ nimbu naa nikiru. ‘Nane eno pali melema kapola kapola nosengi!’ nimbu nikiru. ¹⁴ Kinié enonga we nosilimele melema molo tolemo yemboma liku tapondonge. Kanu kinie pe walse eno melema molo tomba kinie enone kinié liku tapondoko melema sikimili yembomane mele awisili nosikulie eno liku tapondonge

* **8:12:** inie anjokondo 9:7.

kinie kapola kapola molonge.^{† 15} „Kapola kapola teko molongemonga, ungu te Pulu Yemonga bokune molemo. Akumu isipe:

‘Yemboma langi mena liku maku toringi kinie, awisili lsingime tondolo olandopa naa noseringi; kanga teko lsingime molo naa torumu.

‘Awisili lsingime kepe
kanga teko lsingime kepe, kapola terimu.’
nimbe bokune molemo[‡] kanumu.

8:16-9:5 Pollone “Taitasi Kinie Ye Talo Kinie Eno Korini Yembomane ‘Kou Mone Nosilimelema Puku Li-Pengi.’ Nimbu Eno Molemelena Lipu Mundumbo Tekero.” Nirimu Ungu Te

¹⁶ Nane ‘Eno kondo kolopo lipu tapondambo.’ nimbu pilio mele Pulu Yemo Taitasinge konop- une molorumumunge Taitasini ‘Eno kondo kolopo lipu tapondambo.’ nimbe pilipe mole- mola, akumunge Pulu Yemo kinie “Ange.” nikiru. ¹⁷ „Taitasi aku sipe pilipe molemomonga nane yundu nimbondo: “Korini yemboma molemelena puku, yemboma liku tapondoko “Kou mone singema kamu liku maku tangi.” puku ni-pou.”, nikiru kinie pilipelie konopu sipe ‘Paa aku sipu te-pumbo.’ nikimu. Yuni yuyu

^{† 8:14:} Aku ungu Pollone nirimumu yembo marene pilkulie ‘Sumbi sipe nirimu.’ ningu pilimele. Nalo marene pilkulie ‘Yuni ungu iko mele torumu.’ ningu pilimele. Kanu yembomane pilkulie, ‘Korini yemboma Pulu Yemonga ungumu naa pilieringi kinie Judia yembomane eno liku tapondoko Pulu Yemonga ungumu ningu siringi. Pe kinié Korini yembomane Judia yemboma liku tapondoko melema singemonga kapola kapola molonge. Akumundu nirimunje.’ ningu pilimele. Yuni walse aku sipe nirimu mele Romo 15:27 molemo kanani. ^{‡ 8:15:} Wendo Oringi 16:18.

konopuni pilipe ‘Paa aku sipu teambo.’ nimbe pilipe molemo akumunge „nane aku sipu Pulu Yemo kinie “Ange.” nikiru.

18-19 Olionga angenu te “Taitasi kinie pea tapu toko pangili.” nimbu lipu mundukuru, temane peangamo andopa topa silimomonga aku yemo Kirasinge yembo talapemané pali ‘Yu papu telemo.’ ningu kapi nilimele yemo. Kanu yemo mako topo lipu mundukurumunge ungu pulu te pea pelemola. Kou monema lipulie „Jerusallemendo,§ simolondo membo pumolo kinie Kirasinge yembo talapemané pali kanu yemo mako tokolie “Olio kinie pea tapu toko pang.” niringi. Aku niringi pilipulie yu eno Korini yemboma molemelena “Pu.” nimbu yu lipu mundukuru. Kanu kondo kolopa „lipe tapondoli, kongonomo ‘Yemboma Awilimu kapi ninge kinie yunge imbimu ola molomba.’ nimbu ‘Paa teamili.’ nimbu molemolo. ‘Olione ‘Eno paa lipu tapondamili.’ nimbu molemolo mele kepe kanangi.’ nimbu kanu kou monema membo pumolo. **20** ‘Enone kou mone awisili liku tapondoko singema olione lipulie „Jerusalleme membo pumolo kinie kou mone siringi, yembomane ‘Olione kou tepo embambo sirimulu.’ ningu, ‘olionga ungu bulkundu nindiku iri naa tangi.’ nimbu ‘olionga angenu eno kanoko peanga kanoko kapi nilimelemo kinie pea tapu topo andamili.’ nikiru. **21** ‘Ikondo kololi kongonomo temolo kinie Awilimuni ‘Teko kondokomele.’ nimbe kanopili.’ nimbu kanu

§ **8:18-19:** Jerusallemenga ungu pulumu inie yakondo Kolomongo awili 8-9* molemo.

kou mone singema mimi sипу nokombo tekero. Nalo akumu mindi molo. ‘Yembomane kepe tekemolo mele kanokolie ‘Teko kondokomele.’ ningu kanangila.’ nimbu , ‘Kanu angenumu pea teamili.’ nikiru,.

22 Olionga angenu te ‘Elo kinie pea tapu toko pangи.’ nimbu lipu mundukurula. Kanu yemone wale awisili kongono tondolo mundupe mimi sipe terimu mele kanorundu.* Kinié kepe ‘Korini yembomane paa sike kou-mone liku tapondoko singe.’ nimbe tondolo mundupe pilipelie “Eno molemelena paa pambo.” nimbe molemo.

23 Taitasi lipu mundukuru aku yemonga ungu te isipe pelemola: Yuni na kinie pea tapu topo Pulu Yemonga kongonomo andopo tepo enonga kongonomo tendelembolo yemo. Angenu ongeleslonga ungu te pea nikiru: Elo Kirasinge yembo talapemane “Eno Korini yemboma molemele pale.” ningu liku mundukumili yeselone kongono telembele tengelемonga Kirasi kapi ningulu yunge imbi liku ola mundundulimbele. **24** Aku kene ‘Pollone olio telemolo temolo mele Kirasinge yembo talapema nimbe sipe olio kapi nilimo mele yembo talape lupemane ‘Paa sike aku siku molemele.’ ningu kanangi.’ ningu

* **8:22:** Aku sipenje? Molo pep na isipu tolemelanje papu: “kanu yemo kongono temba mele manda manjipu kongonomo sirimulu kinie tondolo mundupe terimu mele kanopolie”, aku sипу mele tolemela papunje. Giriki ungune ungu telumu. Ungu pulu laye lupe lupe talo aku sipe mele pelemo. Kolomongo Awili 9*, 8selo molemo ungumu ungu telumu. Ungu pulu te inie yakondo Kolomongo Awili 8-9 Ungumu* molemo.

yemboma konopu mondolemele mele iye yepoko ongema paa kanangi liku ora siengi.

9

¹⁻² Eno Korini yembomane tondolo munduku „Judia disiriki yemboma, paa lipu tapondamiliya!“ ningu molemele mele piliola. Liku tapondongendo teko molemele mele „Kirasinge yembo,“ kolea Masedonia poropinji molemele yemboma konopu sipu temane topo sipu „eno Korini yemboma,“ kapi nimbulie nirindumuni, kolea Akaya poropinji lemo „kolea awili Korini,“ yembomane ou poniemonga kinie yandopa kepe ‘Lipu tapondopo melema siemili.’ ningu nokoko moloringi mele Masedonia yembomando nimbu sirindu kinie pilkulie ‘Korini yembomane telemele mele manda manjipu teamili.’ ningu eno awisilini melema singe ulume telemelela, akumunge, Pulu Yemonga yembo konopu kake teli „kolea Judia disiriki molemelema kolemanga pali Kirasinge yembomane,“ liku tapondoko we singe kou monema liku maku toko molemele „mele eno Korini yemboma pilimele,“ monga eno ungu „awisili,“ pepána naa topo simbo kinie mandala. ³⁻⁴ Nalo na ombó kinie Masedonia poropinji ye mare pea omulu liemo eno „Korini yemboma,“ ne kou mone singema kamu naa liku maku tongi liemo nane kapi nimbu enone telemele mele yemboma temane topo sirindu mele pilipulie paa pipili kolombo. Eno „Korini yemboma,“ kepe pipili kolonge.* Akumunge pilipulie, ‘na eno molongena ombó

* ^{9:3-4:} inie yakondo 7:14.

kinie yemboma kapi nimbu temane topo sirindu mele paa sike aku siku teangi. Yembomane ‘Pollone kolo torumu. „Yuni Korini yemboma we kapi nirimu.’’ ningu naa piliengi! „Kou mone limbo ombóma sike liku maku toko pora siengi.’ nimbu olionga, angenu ye „yepoko, kanume eno molemelena lipu mundukuru. ⁵ „Na kinie eno Korini yemboma kinie olio pipili naa kolamili.’ nimbu „olionga, angenu „ye yepoko, ndo tondolo mundupulie nimbondo: “Na ou naa pambo eno kumbi leko puku, Korini yemboma liku tapondoko, singe kou mone liku maku tolemelema kamu liku maku toko nosiku molangi wambo kene eno molemelena liku tapondangi kumbi leko pang.” nimbu lipu mundukuru. Pe “Simolo.” ningu panjeringi mele kamu liku maku tokolie na nokoko molangi ombó kinie pilkulie konopu pe nipili yemboma liku tapondonge kou mone awisili na toya toko singe. „Kamu naa nosiku nokoko molangi ondu liemo ‘Pollone olio kou takisi tomoloma ombo likimu. Olionga melema oliolio we nosipu kolea Judia disiriki yemboma naa silimelanje papu.’ ningu, konopu keri panjiku singe kinie kapola naa temba. Aku sipu nimbu pilipulie na ou naa wambo olionga ye angenupili pokondo “Eno liku tapondangi paa.” nimbu lipu mundukuru.

Kolomongo Awili 9 Pollone Korini Yembo-mando “Kirasinge Yembo Kolea Judia Disiriki Molemelema Engelene Paa Kolemele Kene Liku Tapondoko Mele Mare We Siengi.” Nirimu Ungu

Te†

*9:6-15 Ponien Langi Umbu Awisili
Mundulimolo Kinie Langi Awisili Yando
Lipu Nosilimolola, Akumunge Ungu Pulu Te
(Kolomongo awili 8-9 palimunge ungu te.)*

⁶ ‘Kou mone toya toko siengi.’ nimbu, nikirumunge ungu pulumu niembo piliengi! Yembo te langi koltalo umbu tolemomone langi koltalo lipe nolemo; langi awisili umbu tolemo yembomone awisili lipe nolemo.[‡] ⁷ Yembomane yemboma liku tapondoko melema konopu siku sumbi siku silimele akume Pulu Yemone kanopa konopu mondolemo kene[§] eno yemboma yumele-mele konopuni pilkulie ‘Kou mone isipu yemboma lipu tapondopo siemili.’ ningu pilkulie siengi. Konopu keri panjiku naa siengi. ‘Naa silimela nalo yembomane “Siee!” ningu tondolo munduku mawa tekemelemonga sikimulu.’ ningulie singe kinie kapola naa latemba. ⁸ Pulu Yemone eno mele paa awisili manda simbe nosiku kapola tendenge, alieli ‘konopu pe nimbe ulume kinie, kongono tenge ulume kinie, melema, molo tombama pali manda sipe kapola tendemba kene ‘konopu kimbu naa siku yemboma liku tapondoko melema siengi.’ ‘Enone liku tapondoli ulu peangama pali kapola tendangi.’ nimbe aku temba. ⁹ Aku ulumunge ungu te Pulu Yemonga bokune molemo, akumu isipe: ‘Yembo tene poniemanga langi awisili

[†] **9:5:** Gallesia 6:7-9. [‡] **9:6:** Ungu Kanga Tondoloma 22:9, 11:24-25. [§] **9:7:** Wendo Oringi 25:2, Ungu Manema 15:10, LLuku 6:38, Romo 12:8.

umbu tolemo mele yembo peanga tene,
 yembo koropama lipe tapondopa
 mele awisili andopa moke tepa silimo;
 pe aku sipe kondolo kolopa
 tepa kondolemo ulu peangama*
 alieli pepa mindi pumbe,
 „Pulu Yemo pilipe molomba.”†
 nilimo kanumu.

¹⁰ ‘Langi umbu tolemo yemone langi umbu topili.’ nimbe umbume silimo „Pulu Ye, mo, yuni we yemboma ‘langi lupe lupema nangi.’ nimbe silimo Pulu Yemola, yuni ‘Enone yemboma liku tapondangi.’ nimbe mele paa awisili simbe. Enone kondo kolopa tepa kondoli ulu peangama tenge kinie ‘Olandopa olandopa teangi.’ nimbe lipe tapondopa melema simbe. Yembo langi umbu tolemo kinie langi awisili tolemo mele eno kinie aku sipe wendo ombá.‡ ¹¹ ‘Alieli, yemboma melema molo tomba kinie enone kanu yemboma liku tapondoko mele awisili toya toko siengi.’ nimbe „Pulu Yemone, eno mele awisili simbe kinie enone enonga angenali mele awisili manda singe. Kanu kinie olione „Kirasinge Judia disiriki yemboma, lipu tapondopo, eno „Korini yembomane, mele awisili toya toko singema lipu membo pupu simolo kinie aku siku angenali liku tapondongemonga angenalini Pulu Yemo kinie “Ange.” ninge.

* **9:9:** kinie 9:10 selonga ulu akume Giriki ungune “ulu sumbi nilime” nilimo nalo ya ungu pulumu torumulu molemo. Pisini ungune 9:9 Giriki ungu mele manda manjipe molopa, 9:10 ungu pulumu molemo, nalo talo pea telu sipemo. † **9:9:** Konana 112:9. ‡ **9:10:** Aisaya 55:10, Osia 10:12.

12 Enone aku siku Pulu Yemonga yemboma liku tapondoko melema singe ulumu tengemonga ulu talo wendo ombá. Aku tengé kinie yembo mele molo tolemoma molo naa topa kapola temba. Nalo aku mindi molo. Aku tengemonga yembo awisilini „Pulu Yemo kinie, “Ange.” ningu yu kapi ningela. **13** Eno „Korini yembomane, „Judia disiriki, yemboma „aku siku, liku tapondoko melema singemonga kanokolie „we, yembomane eno sike Kirasinge yemboma molko, yunge temane peangamo sike pilku likulie yunge ungume pilku liku tengé panjiku tengé mele kepe, enonga melemanga awisili Judia yemboma kinie yembo lupe lupema pali kinie toya toko liku tapondoko moke teko singe mele kepe, mona lemba kanokolie Pulu Yemo kapi ningu imbi liku ola mundundunge. **14** Akumu kanokolie ningemone, Pulu Yemone eno „Korini yemboma, we kondo kolemo mele akumu paa olandopa we kondo kolemo mele kanokolie Pulu Yemo kinie ungu ninge kinie eno paa konopu mondoko Pulu Yemo enonga mawa tendenge. **15** Pulu Yemone mele paa peanga olandopa we sirimu akumu§ olione yemboma nimbu simolondo perelemolo akumu Pulu Yemo kinie paa awili tepo “Ange.” nikimulu.

§ 9:15: akumu nambolka melenje? Pulu Yemone yunge Malo olio sirimu akumunje? Molo olio lipe tapondopa, mindili nolemela aulkena wendo lipe ‘Alieli molko kondoko mindi punge aulkena pang.’ nirimu ulu akumunje? Molo peaselonje? Jono 3:16 paa kana. We melemando naa nirimu.

10

¹ Kinié nane ungu te 'Paa piliengi!' nimbu, nimbu sikiru. Nimbu simbondo Kirasi yu kara naa pupe andiki tepa taka lipe molopa yunge imbi 'ola naa molopili.' nimbe molorumu mele* na aku sipu nimbu molopolie, 'eno nimbu simbo ungumu paa mimi siku piliengi!' nimbu, nimbu sikiru. 'Ye marene nanga ungu bulkundu nindikulie ningendo:,' "Pollo yu eno 'Korini yemboma, kinie pea molemele kinie pipili kolopa eno ungume sumbi sipe mane naa silimo, nalo eno kinie naa molopa kolea tengen lupe molopalie, pipili naa kolopa ungume tondolo mundupe nimbe silimo." nilimele.[†]

² 'Aku siku nilimele mele pilipulie,' 'Aku siku naa ningu konopu alowa teangi.' nimbu, eno tondolo mundupu mawa tekero. Molo konopu alowa naa tengi liemo "Pollo tengen lupe molopalie mindi olio ungume pipili naa kolopa tondolo mundupe nilimo." nilimele mele, eno molemeleno ombo eno kinie molopolie ungu mare pipili naa kolopo paa tondolo mundupu eno mane simbo. Enone "Pollo tepa molemo ulume mana ulume mindi telemo. Kirasini kanopa peanga kanolemo ulume naa telemo." nilimele mele aku siku ningu molangi ondu liemo na paa sike pipili naa kolopo eno tondolo mundupu mane simbo 'kene 'Aku siku naa ningu, konopu alowa teangi.' nimbu, eno mawa tekero.'[‡] ³ Na sike ma koleana 'we yemboma pea, molio nalo 'Kirasinge opa tembondo, mana yembomane konopuni pilkulie

* **10:1:** inie yakondo 8:9, Pillipai 2:1-8. † **10:1:** inie anjokondo 10:10. ‡ **10:2:** inie anjokondo 13:10.

opa telemele mele lupe, na aku sipu konopuni pilipulie opa naa telio. ⁴ Na opa tembondo ma koleana yembomanga opa telemele melema lipulie opa naa telio. ⁵ Pulu Yemonga opa teli mele enge nilime lipu ambolopo, akumene opa puluemanga opa pala tondoloma topo bulsulio. Kolo toko kerepale nilimele ungume topo manie mundupu, Pulu Yemonga ungume pilinge aulkemo pipi silimo ungu kara pulime tepo kenjipu, yembomanga konopu lemele ungume ‚Opa puluema.’ nimbu, ka sipu, ‚Yemboma enonga konopumene Kirasinge ungume mindi piliengi!’ nilio. ⁶ ‚Eno Korini yemboma kepe,‘ ‚Eno wemane ‚konopu alowa teko, nane “Teaa.” nikiru ungumu pilku liku teko molonge kinie kanopolie nanga ungume ‚naa pilimolo.’ ningu liku su singe yemboma ‚ombo, mindili nangi simbo.’ nimbu nokopo molio.

⁷ Yembomane ulu telemelema kanongendo mimi siku kanangi. Ne ye tene ‚Na Kirasinge yemo molio.’ konopu liemu liemo ‚Na Kirasinge yemo molio mele Pollo kepe aku sipe mele Kirasinge yemo molemola.’ konopu liepili. ‚Yu yuyu mindi Kirasinge yemo molio.’ konopu naa liepili. ⁸ Nane kongono telioma Awilimuni ‚Teani.’ nimbe na namba sirimu akumu Awilimuni ‚Eno konopu tondolo pupili molangi liku tapondani.’ nimbe na mako topa nambamo sirimu. “ ‚Eno molko kenjengi!’ nieni.” nimbe na mako topa nambamo naa sirimu. Aku sipe terimumunge nanga imbimu wallop-kolte lipu ola mundupu kapi nilio nalo aku teliomonga na

pipili naa kolombo. ⁹ „Awilimuni “ ‘Eno molko kenjengi!’ nieni.” nimbe na nambamo naa sirimu.” nikiru, akumu pilkulie, ‘Nane pepá topo eno silio akume “Olio pipili kolopo mini-wale mundemili.’ nimbe pepá topa sikimu.’ ningu naa piliengi!” nimbu aku sipu nikiru. ¹⁰ Sike ye marene ningendo: “Pollone pepá topa sipelie olio iri topa ungu tondolo mare nilimo nalo olio molemolona olemo kinie kanopolie ‘Yu we ye te. Imbi naa mololi ye te.* Ye marene ungu mane sumbi siku silimele mele yu aku sipe ungu mane naa silimo.’ nimbu kanolemolo.” nilimele. ¹¹ Aku siku nilimele yema eno i siku piliengi: ‘Na eno kinie telune naa molopo, kolea tengə lupe molopolie nane pepá topo pipili naa kolopo tondolo mundupu mane silio mele kinie, eno molemelena ombolie mane simbo mele kinie, paa telu sipemo. ‚Ya pepá topo paa tondolo mundupu mane sikiru mele ombolie mane simbo.‘’ ningu piliengi!

¹² Ye marene ‘Olio ye peangama.’ ningu enono imbi liku ola munduku kapi nilimele mele na aku sipu tembo kinie paa kapola naa temba. Kanu yemane eno enono konopuni pilkulie ‘Olio isipu isipu temolo kinie ye peangama molo-molo.’ ningu pilkulie aku siku telemele. Eno enono telemele mele kanoko konopuni pilku apurukulie ‘Olio ye peanga olandopama.’ ningu pilimele. Aku telemele yema pilipe konginjeli naa peli yemane lawa teko telemele, monga na eno enono kapi nilimele mele na nanu aku sipu

* **10:10:** akumunge ungu te inie yakondo 10:1 molemo.

kapi nilkenje paa kapola naa telka.¹³ Nalo na nanu nanga imbi walu lipu ola mundupu kapi naanimbo. ‘Na nanu imbi lipu ola mundupu kapi niembo.’ nimbu Pulu Yemone na mako topa ‘Kongono teani.’ nimbe sirimu mele mindi pilipulie na nanu imbi lipu ola mundupu kapi nimbo. Pulu Yemone na ‘kongono teani.’ nimbe sirimu kongonomo kinie eno ‚Korini, yemboma-kinie kongono telio akumu kepe kongo telumu. ¹⁴ Pulu Yemone ‘Na kongono teani.’ nimbe namba sirimu aku nambamone eno ‚Korini yemboma, pali kepe nokolemo aku-munge nane eno moloringine kumbi lepo ombo Kirasinge temane peangamo topo sirindu kinie Pulu Yemone na kongono “Tei.” nimbe sirimumu mundupu siye kolopo kongono te lupe lawa tepo naa terindu ‚akumunge na nanu imbi papu lipu ola mundulio.’ Eno moloringine ombo temane peangamo naa topo silkenje aku sipu Pulu Yemone na kongono sirimu te mundupu siye kolkanje na nanu imbi lipu ola mundulio mele paa kapola naa telka. ‚Aku telkanje lawa telka nalo na lawa naa telio. Andi ye mare molemele akumene mindi lawa telemele.¹⁵ Na nanu kapi nimbu imbi lipu ola mundulio akumu Pulu Yemone na kongono “Tei.” nimbe sirimu kongonomo teliomonga mindi aku telio. Yembo marene kongono telemelemonga nanga imbi lipu ola naa mundulio. Nane ‘Wendo ombá kinie papu.’ konopu lekeru mele isipe: ‘Eno ‘Sike.’ ningu tondolo munduku pilimele mele[†] olandopa pumbe kinie nane eno mane sipu

[†] **10:15:** bokumunge alsena anjokondo “8. bilip”.

kongono telio ulume tondolo pupe awili tepa pepili.' konopu lekero. 'Nalo aku sipu eno-kinie kongono tembo kinie Pulu Yemone na kongono sirimumu mundupu siye kolopo kongono te lupe naa teambo.' konopu lekero. ¹⁶ Kanu kinie kongono eno-kinie teliomo tondolo pupe awili tepa pemba kinie na eno molemele kolea anjokondo temane peangamo manda pupu topo simbo, kanu kinie ye marene andoko ungumu ningu siringi koleana naa pupulie nimbomone, kanu yemane kongono ou telemelemonga nane nanga imbi lipu ola naa mundumbo.‡

¹⁷ Nalo ,Pulu Yemonga bokune ungu te molemo mele pilipu temolo kinie papu. Akumu isipe:, 'Yembo tene 'Yembo tenga imbi ola molopili.' nimu liemo 'Awilimunge imbimu mindi ola molopili.' nimbe lipe ola mundundopili.'§ 'nimbe bokune molemo..¹⁸ Yembo tene kongono telemo mele kanopa apurupe yu yunge imbimu lipe ola mundumbe yembomo Pulu Yemone kanopalie 'Ikongonomo papu temu. Yu yembo peangamo.' nimbe kapi naa nilimo, molo; Awilimuni yembo te molopa kongono telemo mele kanopa apurupelie yundu 'Yembo peangamo.' nimbe kapi nilimo yembomo mindi sike imbi ola molemo.

‡ **10:16:** Pollo pulu polopa Korini pupe kongono terimu nalo pe ye marene ongolie Pollo yunge imbimu toko manie munduku, 'Olionga imbimu olandopa molopili. Korini yembomane olionga ungumu mindi piliengi!' niringimunge Pollone aku sipe nirimu.

§ **10:17:** Jeremaya 9:24.

11

Kolomongo Awili 10-13 KORINI YEMBOMANGA YE MARENE POLLONGA UNGU BULKUNDU NINDERINGI KINIE WE KORINI YEMBOMANE PILKULIE 'SIKE.' KONOPU LIERINGI KULU POLLONE YU MOLOPA NIRIMU MELE 'SUMBI SIKU PILIENGI!' NIMBE, NIMBE SIRIMU UNGUMU

Kolomongo Awili 10 Ye Marene 'Pollone Tepa Kenjilimo.' Niringimunge Pilipelie Pollo Yu Terimu Mele Pep Torumu Ungu Te

11:1-15 Pollone Kongono Terimu Mele Kinie, Ye Marene Kolo Toko "Kirasini Lipe Mundorumu-ne Kongono Tekemolo." Niringi Yemane Teringi Mele Kinie "Telu Sipe Molo." Nirimu Mele Ungu Te

¹ Na ungu te nimbu kenjimbo kinie siye kolonge kinie papu. Ungu te nimbu kenjimbo tekero akumu nimbu kenjembo kene siye kolangi.* ² „Nane aku sipu mawa tekeromonga pulumu isipe: „ Pulu Yemone yemboma mako topa ‘Yu mindi liku awi siku pilku molko, ye lupe tengahungume naa pilku lombili paa naa pang. Ye te lupe lombili punge kinie paa kanopo keri kanopo konopu keri panjimbo.’ nimbe molemo mele na aku sipu pilipu molio. ‘Korini yemboma, „ nane “Eno Kirasinge ambomo mindi molangi.’ nimbu simbo.’ nimbu, nimbu panjerindu. ‘Ambo wenepo te ye te kinie naa pepalie ye pulimo mele eno aku siku ye te kinie naa peko ambo wenepo mele molkolie Kirasi kinie pang.’ nimbu ‘yu simbo.’ nimbu pilipu molorundu

* **11:1:** nirimumunge inie anjokondo 11:16-33 kamu nirimu.

mele molio.[†] ³ ‘Kirasi kinie mindi pang.’ nimbu molio, nalo nane pilkiru, ‘Wambiye kolo toli ulume pali pilimomone ou ambo Ipu kiyengo nimbe kolo topa kondi topa lipe lou sirimu kinie pilipe lipe lombili pupe lou lierimu mele enoaku siku ye marene kondi toko liku lou singe kinie enonga ungumu pilkulie ningemone, ‘Olio Kirasinge yembo kake telime mindi.’ ningu yutondolo munduku pilku yunge ungumu mindi pilku liku teko moloringi mele munduku siye kolko konopu alowa tekolie, ye lupemanekondi tongema lombili puku lou lengenje.’ nimbu mini-wale mundupu molio. ⁴ Ye tene lupe eno molemelena omiba, nane Yesusinge temanemo topo silio mele naa topa silimo, yuni ‘Yesusinge temanemo topo sikiru.’ nimbeline ye tengalupe temanemo topa silimo kinie eno we pilku likumolemele. Molo ‘Mini.’ nilimele akumu te lupe, enou Mini Kake Telimu lsingi akumu molo, te lupe, akumu enonga konopune pupe pelemekinie ‘We pepili.’ ningukamu limele. Molo ye marene kolo toko “Temane peangamo topo sikimulu.” nilimele kinie nane temane peanga sikemo eno topo sirindu temanemo munduku siye kolko kanu yemane toko silimele temanemomindi ‘Temane peangamo.’ ningu, takaliku pilku limele[‡] kene ungu te nimbu kenjimbo kinieweniembo siye kolangi.[§]

[†] **11:2:** Pulu Yemonga ambomo molemolo mele ungu te Osia 2:19-20, Aisaya 62:4-5, Isikiele kolomongo awili 16; Romo 7:4* kananila. [‡] **11:4:** nirimu mele inie anjokondo 11:19-20 kamu nirimu. [§] **11:4:** pora nimbendo molemo ungumu inie 11:2,1 mele.

⁵ Nane pilkiru, ‘Kanu yema eno ‘Sike Kirasini “Nanga kongonomo tende-paa.”’ nimbe lipe mundorumu yema molemolo.’ nilimele kanu yemando ‘Olionga ungu mane sili ye awilime.’ nilimele, kanu yemanga na maniendopa naa molio.’ konopu lekero.* ⁶ Sike na ungu manema mimi sipu simbo mele sukuli te naa terindumunge „Kirasinge ungumu, mane sipu kenjilionjet† nalo na „Kirasinge, ungume paa mimi sipu pilio. Eno mane silio kinie ungume mimi sipu pilio mele alieli eno lipu ora silio.

⁷ Pulu Yemonga temane peangamo eno topo simbondo ‘Nanga imbi manie molopili.’ nimbu “Aku tekero kongonomonga mele kalangi.” naa nirindu. ‘Nanga imbi lipu ola naa mundembo. Enonga imbi lipu ola mundundembo.’ nimbu aku terindu. Nane aku sipu terindu ulu akumu ulu pulu keri te terindu molo ungu mane te pulue torunduye? ⁸ Eno lipu tapondopo Kirasinge kongono tendepo molorundu kinie Kirasinge yembo talape‡ marene kou mone liku tapondoko siringi akumu ‘Kirasinge yembo talapemanga kou mone wa lipu eno Korini yemboma lipu tapondorundu none tekemo.’ nilke. ⁹ Na eno kinie molopo kongono terindu kinie na melte molo torumu kinie nanga angenupili kolea Masedonia poropinji molko oringi kanumene

* **11:5:** inie anjokondo 12:11; bokumunge alsena anjokondo “1. aposel”. † **11:6:** Kirasinge kongono tendeli ye mare pilipe konginjelimu naa perimumunge ungu te Lipe Mundorumu Yema 4:13 molopa, Pollo yu pilipe konginjeli naa peli ye mele molorumunge ungu mare Ou Korini 1:17*. ‡ **11:8:** bokumunge alsena anjokondo “43. sios”.

mindi na liku tapondoko mele molo torumume pali mengo ongo na siringimunge[§] eno Korini yembomando “Na liku tapondoko melema sie.” nimbu eno umbune te naa sirindu. ‘Na enondo “Liku tapondaa.”’ nimbu umbune te paa naa simbo.’ nimbu pilierindu mele kinié kepe aku sipu pilipulie ‘Eno na liku tapondangi.’ nimbu umbune te pe pe kepe paa naa simbo.

¹⁰ Na aku sipu “Sike telio mele tembo.” nimbu tondolo mundupu nimbu panjikiru mele paa mi lepo Kirasinge ungu sikemo na-kinie pelemonga paa sike nikiru. ‘Nane ,eno Korini yemboma molemele, kolea Akaya poropinji koleamanga pali andopo temane peangamo topo simbo kinie “Kou monene topo toko liee.” naa nimbo.’ nikiru akumu paa sike nikiru. Aku sipu na nanu kapi nikiru mele manie naa pumbe. ¹¹ ‘Enonga kou mone naa limbo.’ nikiru akumu nambemune nikiruye? Nane eno konopu naa mondoliomonga aku sipu nikiruye? Paa molo! Na eno paa konopu mondolio mele Pulu Yemone pilimo. ¹² “Mele kala.” paa naa nimbo akumunge pulumu isipe: „Ye mare enonga imbi liku ola munduku ‘Yembomane olionga ungume pilkulie ‘Olione kongono telemolo mele kinie Pollone kongono telemolo mele kinie telu sipe. ‘Yu kinie olio kinie pea Kirasini lipe mundo-rumu yema molopo, kongono telemolomonga mele kalolimu limolo..’ ningu kanangi.’ ningu telemele mele ‘Paa naa teangi. Yembomane kanu yemanga ungu kolo tolime paa naa piliengi!’ nimbulie ‘Aku siku ningu pilinge aulkemo pipi

§ 11:9: Pillipai 4:15.

siembo.' nimbu ‚kanu yemane "Kongono teke-molomonga mele kalaa." nilimele mele nane paa naa tepo, na yemboma lipu tapondopo Kirasinge kongono tendeliomonga, mele kalolimu naa lio mele pe kepe paa naa limbo.

¹³ Aku siku telemene yemane 'Yembomane 'Olio Kirasini lipe mundorumu yema mole-molo.' ningu kanangi.' ningu kolo toko andoko Kirasini lipe mundorumu yemane kongono telemene mele eno aku siku manda manjiku andoko kongono teko molemele. ¹⁴ Aku telemene mele kanokolie konopu kimbu siku naa molangi. ‚Kurumenga nomi, Setenene* kepe ‚yemboma kondi tombando, yu sike molemo mele alowa tepa 'Mulu koleana angello te pa teline molemo mele molambo.' nimbe aku sipe manda manjipe telemo kanumu.[†] ¹⁵ Setenene aku sipe telemo liemo, yuni telemo mele yunge kongono tendeli kendemande yema 'Yembomane olio kanokolie 'Ye sumbi nilimunge kongono tendeli kendemande yema molemolo.' ningu kanangi.' ninguaku siku manda manjiku kolo toko tengé kinie kanokolie konopu awisili kimbu naa siengi. Pe enonga aku telemelomonga mele kalolimu lingemo papu linge.

*11:16-33 Pollo Kirasini "Kongono Tende-pou."
Nimbe Lipe Mundorumu Kongonomo Tendembando Mindili Norumu Mele Ungu Te‡ (11:1 pulu*

* **11:14:** bokumunge alsena anjokondo "42. Seten". † **11:14:** Wale mare lopa-posi llayono mele manda manjilimola (Ou Pita 5:8). ‡ **11:15:** aku mele ungu ponjili mare inie yakondo 4:8-9, 6:4-5, 7:5, Ou-Korini 4:9-13.

polko kanani.)

¹⁶ Nane ou nindu mele altopo nikiru. ‘Nane nimbu kenjimbo kinie, nimbu kenjembo siye kolangi.’ nindu kanumu. § „Aku sipu ya kamu nimbo kinie, ‘Pollo yu ungu aroma topa nimbe kekelepa tokomo.’ ningu naa piliengi! Molo nane nanga imbi nanu lipu ola mundupu nimbu kenjimbo kinie ‘Pollo yu kekelepa tokomo.’ sike ningu piliengi liemo, kapola, ‘andi kapi ningu enono imbi liku ola mundulimele yemanga ungume taka liku pilku liku molko ‘Kekelepa tokomele.’ naa nilimele mele,* nanga ungume aku siku taka liku pilku molko ‘Kekelepa tokomo.’ naa laniengi. ¹⁷ Nane ‘Na ye awili peangamo.’ nimbu aku sipu nimbu kenjimbo kinie Awilimunge kongono tendeli yembo tene nilke mele naa nimbo. Kekelepa toli ye tene nilke mele na nanu imbi lipu ola mundupu nimbu kenjimbo. ¹⁸ Ma koleana yembomane enonga imbime liku ola mundulimele mele ye awisilini aku siku telemelomonga na aku sipu nanga imbi mu nanu lipu ola mundupu kapi nimbo. ¹⁹ Eno ‘kekelepo naa topo pilipu kongnjeli peli yemboma molemolo.’ ‘konopu lemele nalo, kekelepa tolemele yema ‘kekelepa we tangi.’ ningu siye kolko taka liku pilku molemele. † ²⁰ Ye marene eno ka mele siku mindili siku nokolemele, molo enonga kongono “tendaa.” nilimele, molo eno

§ **11:16:** ungu akumu inie yakondo 11:1 mele ya kamu nimbe terimu. Pe 11:21-33 paa sike kamu nirimu. * **11:16:** inie anjokondo 11:18-19. Giriki ungune “nala” molo “na kepe” nimbe molemomonga ungu pulumu ya molemo. † **11:19:** kumbi lepa molemo mele te inie 11:4.

ningu pangu siku enonga melema we limele, molo eno liku lou siku kolo tolemele, molo ‘Olio ye peanga awilime molemolo. Eno yembo kerime molemele.’ nilimele, molo ‘Olionga ungume paa piliengi! Olio paa lombili wang.’ ningu tondolo munduku kara puku, eno larauwe tolemele kinie kepe,[‡] eno ‘Korini yembomane, aku siku telemene yema pali ‘Aku siku teangi.’ ningu siye kolko ‘Ye peangama. Papu telemene.’ ningu enonga ungume taka liku pilku molemele.
21 ‘Kanu yema, enone telemene mele na eno ‘Korini yemboma,-kinie molorundu kinie aku sipu telka nalo na enge naa perimu-ne ‘Aku sipu teambo.’ naa nirindu akumu lawa terindu mele kinié aku sipu tepo kenjerindu mele paa pipili kolopo nimbu para sikiru.§

Nalo ye tene yu molemo mele kinie yu-kinie ulume wendo olemo mele kinie pipili naa kolopa tondolo mundupe nimbe para silimo liemo na kepe molio mele kepe na-kinie ulu wendo ole-moma kepe pipili naa kolopo tondolo mundupu sumbi sipu nimbu simbola. Kinié ya nikiru ungumu kekelepo úngu langopo nikiru.* ‘Ye marene enono kapi ningu, teko molemele mele yemboma ningu silimele mele nane eno-kinie kere-kuru lipu na nanu kapi nimbu tepo molio

[‡] **11:20:** Yembo marene pilkulie ‘ “ungu taka tondolemele” nimbendo ya ungu iko topalie “larauwe tolemele” nirimunje.’ ningu pilimele. Sikenje, molo Mateyu 26:67, Lipe Mundorumu Yema 23:2, Ou Timoti 3:3, Taitasi 1:7 kinie ye marene toringi melenje? § **11:21:** Pollone yemboma iri tombando ungu iko mele topalie aku sipe nirimu. * **11:21:** Pollone ya yuyu kapi nirimu mele ungumunge pulumu inie 11:18.

mele nimbu siembo.,

²² Andi ye kanume Ipuru yemaye? Na Ipuru yemola.

Kanu yema Isirele yemaye? Na Isirele yemola.[†]

Kanu yema ,pulu pulu anda-kolepa, Eporayamone kalopa

lsimu yemaye? Na Eporayamone kalopa lsimu yemola.

²³ Kanu yema Kirasinge kongono tendeli kendemande yemaye?

Eno Kirasinge kongonomo tendelemele manien-dopa mele;

na Kirasinge kongonomo paa olandopa tendeli yemo molio.[‡]

(Ya ,na nanu imbi lipu ola mundupu kapi nimbu, nikiru mele na konopu naa peli ye te kekelepo topo nikiru.)

Na Kirasinge kongonomo mindili sipu olandopa terindula.

Na wale olandopa ka ulkena perindu.[§]

Na wale paa awisili kopene toringi mindili norundu mele kanu yema topo manie mundulio.

Wale awisili na nondopo kolorundu.

²⁴ Juda ye nokolimene na ,walse walse ningu ka siku

na ‘Olandopa llo tepili.’ ningulie,

ka pulsene wane paono tene nani ningu toringi,

[†] **11:22:** Pillipai 3:5. [‡] **11:23:** Ou Korini 15:10. [§] **11:23:**

Lipe Mundorumu Yema 16:23.

aku walema lipe tere lepa kise pakera.*

²⁵ Wale yepoko „Romo yemane, na kopene
toringi;

walse „Juda yembomane, na kouni toringi;†

wale yepoko na sipine andoruntu kinie topa
bulsupe

kamu keri lierimu; walse sipi te aku terimu kinie
na nomu kusana sukundu

ipulueli tangoli wale talo perindu;‡

²⁶ ulke tenga wale awisili naa pepo,

kolea lupe lupemanga awisili pelipu mindi an-
doruntu;

andoruntu kinie wale marenga pondeanga
na nona purundula;

wale marenga wa noli yemane na toko
melema wa linge teringila;

wale marenga nanga „Juda, yembomane na
tonge teringi;

wale marenga Juda yembo talapena ulsukundu
yembomane na tonge teringila;

wale marenga taonomanga na tonge teringi;

wale marenga na kolea ku lieline andoruntu
kinie

na pondeanga koleane nombá terimu;

* **11:24:** Aku teringimunge ungu pulumu Ungu Manema 25:1-3
molemo. ‘Yembo tene paa kamu tepe kenjimbe kinie pilkulie
mane singendo kanu yembomo ka pulse tu paono tangi.’ niringi
nalo ungu manemone tupaono (40) mako torumu mele ‘olandopa
tangi liemo ka pulse tonge yema eno kelko pundu toko ka pulsene
tangi.’ nirimu kulu pilkulie te munduku siye kolko wanepaono
tenenani (39) mindi toringi. † **11:25:** Lipe Mundorumu Yema
14:19. ‡ **11:25:** Lipe Mundorumu Yema 27.

wale marenga nomu-kusana na no wangorundula;

wale marenga ye marene kolo toko ‘Olio Kirasinge yema molemolo.’ ningulie nanga kongonoma pipi sindinge teringila.

²⁷ Mindili sipu umbunema pepili kongonoma andopo tepo,

kongono terindumunge wale awisili uru naa pepo,

wale awisili engele tepe no waka lepa tepili molopo,

wale awisili langi naa nombo we pepo,

wale awisili ali terimu kinie wale pakoli pakombo te

naa lierimu kulu alini paa kolorundu.

²⁸ Akumu mindi molo. Umbune mare pea na-kinie wendo olemo. Alieli nane Kirasinge yembo talapema nokombondo konopu paa awisili lipu munduliomonga na konopune umbune awisili pepili molio. ²⁹ „Kirasinge, yembo te yu enge nimbe molemo mele pora nilimo kinie na kepe „yu-kinie kondo koliomonga, konopu tondolo pupili naa molio. Meltene „Kirasinge, yembo te kondi tolemo kinie yuni tondolo mundupe pilimo mele mundupe siye kolopa tepe kenjilimo kinie na paa kameleni mindili telemo.

³⁰ Na nanu imbi lipu ola naa mundumbo kinie enone nanga ungumu naa pilku linge liemo, kapola, nanga imbimu kapi nimbu lipu ola mundembo! Nalo ‘Nanga imbimu kapi nimbu lipu ola mundembo!’ nimbulie mele marene na topa manie mundulimo kinie na enge te naa pelemo mele lipe ora silimo kanu melemanga

nanga imbimu lipu ola mundumbo. § ‘Na enge paa pelemo. Na imbi paa molopa, pilipe konginjeli paa pelemo.’ nimbu pilipulie nanu kapi naa nimbo.³¹ Awili Yesusinge Lapa Pulu Yemo, yunge imbi alieli lipu ola mundundumolo kinie paa papu, yuni ungu ya nikirume ‘Kolo tokomo.’ manda naa nimbé.*³² Kolea awili Damasikasi ‘na purundu kinie, ye nomi kingi Aretasinge kolea nokondorumu ye awilimuni ‘Ami yemane na ka siengi. Damasikasi pala kerepulune nokoko angiliengi.’ nirimu-ne nokoko angilieringi.³³ Nalo ‘pala kerepulune nokoko angilieringimunge, nanga angenupili marene na wale basiketena lakilkulie palana ka moko toko liku ulsu mundoringi.[†] Aku teringimunge kanu ye awilimuni na ka simbe terimumu ‘Ka naa sipili.’ nimbu talopa lepo purundu.

12

12:1-10(12:1-6) Pollo Uru Kumbu Tepa Kanopalie Ungu Tondolo Mare Awisili Pilierimu Kinie (12:7-10) Meltene Yunge Kangine Torumu Temanemo (11:16 pulu polko kanani.)

¹ Nane nanu kapi nimbu nanga imbimu nanu lipu ola mundukuru mele* paa lipu ola mundumbola. Aku naa tembo kinie teko kenjilimele nimbu simbo nikiru mele naa pilinge. Aku tembo kinie sike tepo kenjimbo, na nanu imbi lipu ola mundupu kapi nimbo ulumuni sike

§ **11:30:** ungu pulu mele te inie anjokondo 12:9. * **11:31:** inie yakondo 1:23. † **11:33:** Lipe Mundorumu Yema 9:(19b-22,)23-25. * **12:1:** inie yakondo 11:16-33.

eno kinie na kinie olio naa lipe tapondomba nalo ,nanga imbimu lipu ola mundupu nanu kapi nimbu ungu te pea niembo,. Awilimuni uru kumbu mele sipe ungu lopi tepe perimu ungu mare na nimbe sirimumenga ungu mare ,na nanu kapi nimbu, niembo. ² Kirasinge ye te kanopo imbi silio, kanu yemo[†] ponie tene-po ombo pupili ou Awilimuni yu lipe sinjipe memba mulu kolea awi-suku-singi mulu kolea tenga sukundu memba purumu.[‡] Aku yemo kalu pali meli purumu molo minimu mindi meli purumunje, na naa pilio. Pulu Yemone mindi yuyu pilimo. ³⁻⁴ Kanu yemo, Pulu Yemone mulu kolea paa peangana lipe sinjipe meli purumu mele na pilkiru, ,nalo, akumu kalu pali memba purumu molo minimu mindinje, na naa pilkiru. Pulu Yemone pilimo. Kanu yemone ungu mare pilierimu kanu ungume ,‘Yemboma piliengi!’ ningulie, yembomane ningendo perelemela. ‘Yembomane naa ningu siengi.’ ningu mi tolemele ungume pilierimu. ⁵ Ye te aku sipe ulu te terimu ,‘nikiru, yemonga imbimu lipu ola mundundupu kapi nindimbo nalo nanga imbimu lipu ola mundupu kapi naa nimbo. ‘Nanga imbimu lipu ola mundembo.’ nimbulie na tondolo te naa pelemo mele kinie umbune na kinie wendo olemo mele kinie mindi nimbu sipu imbi lipu ola

[†] **12:2:** Nawenje? ‘Pollo yuyu.’ ningu pilimele; inie nondopa 12:7 nilimo. [‡] **12:2:** Juda yembomane pilkulie ‘Mulu kolea yepoko pakera lemo.’ ningu pilieringi. Olio “mulú” nilimolo akumu “Mulu kolea te.” niringi. Pollone kanu yemo “Mulu kolea yepoko sipemonga purumu.” nirrimu.

mundumbo. [§] 6 Molo nane sike nanu kapi nimbu nanga imbi lipu ola mundulkenje, sike ungume mindi nilkemonga na kekelepa toli ye te naa molka. Nalo „Pulu Yemone urukumbuni lipe ora sirimu, na melema kanorundumunge, nanu kapi nimbu nanga imbi lipu ola mundulkenje kapola naa latelka kene nanga imbimu lipu ola naa mundumbo. „Na-kinie aku sipe ulume wendo orumu mele mindi, yembomane pilkulie nanga imbi liku ola mundunduku na liku awi silimelanje kapola naa telka. Na we tepo molopo ungu nimbu silioma mindi pilkulie na molio mele sumbi siku pilinge kinie papu. „Andi yemane enonga imbi kapi ningu liku ola mundulimele mele paa naa tembo.„*

⁷ Pulu Yemone na mulu koleana memba pupe na mele paa peangama lipe ora sirimu kanorundumunge „na paa kara pulke nalo Pulu Yemone, Na ‘kara naa pupili.’ nimbe nanga kangikundu mindili nombo molombo melte sirimu.[†] Aku mélemo „kurumenga nomi, Setenenga[‡] kende-mande tene ‘Na mindili nopili.’ nimbe alieci mindili silimo. „Pulu Yemone, “Na nanu ye awilimu molio.’ konopu naa leambo.’ nimbelie na-kinie ‘aku sipe umbune wendo opili.’ nirimu. ⁸ ‘Awilimuni na lipe tapondopa umbune kanumu wendo lindepili.’ nimbu wale yepoko yu tondolo

^{§ 12:5:} inie yakondo 11:30. * ^{12:6:} Pala ¹ akune molemo ungu akumu 11:12 molemo mele. † ^{12:7:} ‘Kanu mindilimu yembomane Pollo umbune siringimendo naa nirimu.’ konopu lemolo. ‘Yu kuru awili tepa torumu te pora naa nimbe we perimumundu nirimunje.’ nimbu pilimolo. ‡ ^{12:7:} bokumunge alsena anjokondo “42. Seten”.

mundupu mawa terindu ⁹ nalo yuni ,umbunemo wendo naa lipelie, nando nimbendo: "Yembo te tondolo naapelemo kinie nanga tondolomone yu enge paa olandopa pelemomonga nane nu we kondo kolio ulumuni nu manda moloni." nirimu. „Yuni aku sipe nirimu, munge na tondolo naa peli yemo moliomonga na nanga imbi lipu ola mundumbondo konopu silio.„ Tondolo naa pepili moliomonga Kirasinge tondolomo na-kinie pepa na nokolemo-na pilipulie aku sipu telio.„
¹⁰ Na Kirasinge kongono tendeliomonga kuru tolemo molo kangi pange-mange telemo molo konopu enge naa pelemo kinie kepe, na teko kenjiku ungu tako tondoko teko pipili kondolemele kinie kepe, na-kinie umbune awisili wendo olemomonga mindili nolio kinie kepe, yembomane na konopu keri panjikulie 'Na umbunema wendo opili.' ningu na teko kenjiku mindili silimele kinie kepe, na konopune umbunema tepa waengo naa nipili molio kinie kepe, aku sipe umbunema wendo wendo olemo kinie na tondolo te naa pelemo kinie, „Kirasinge tondolomo na-kinie pepa na nokolemo, monga tondolo pupili moliomonga konopu waengo sipu 'Kanu ulume wendo opili.' nimbu molio.

*12:11-21 Pollone "Kirasinge Korini Yemboma
Kirasinge Ungumu Tondolo Munduku Pilimele
Mele Siye Naa Kolko Kamu Tondolo Munduku*

§ 12:9: inie yakondo 11:30.

Pilku Molangi.” Nirimu Ungu Te (11:1 pulu polko kanani.)

¹¹ ‘Nanga imbi ola molopili.’ nimbu nanu kapi nimbu kanu ungu nikirumu, manda naa tepili, nimbu kenjipu kekelepa tokoro nalo enone ‘Na teambo.’ ningu ulku tokomele-na aku tekero. ‘Andi yemane na ningu kenjeringi kinie eno piliengi eno Korini yembomane, na ‘ye peangamo.’ ningu kapi nindilimelanje papu. Nalo kapi naa nindingimunge na nanu kapi nimbu imbi lipu ola mundondu. Na sike imbi naa molemo yemo nalo andi yema “Olio Kirasini “Nanga kongonomo tende-paa.” nimbe lipe mundorumu ye peanga awili olandopama molemolo.” nilimele yemanga na ye manie te naa molio,* akumunge enone na aku siku kapi nindilimela. ¹² Kirasini “Nanga kongonomo tende-paa.” nimbe lipe mundorumu yemane telemele mele ‘na enokinie molopolie ‘Na aku sili ye te molemo.’ ningu kanangi.’ nimbu, yuni lipe mundorumu yemane telemele mele naneaku sipu ulu mare terindu. Na paa mindili sirindu umbunema ‘We meambo.’ nimbu siye naa kolopo tondolo mundupu molopolie, Pulu Yemone mindi manda ulu tondoloma telemo mele ulu tondolo awisili lupe lupema tepo, yemboma kanokolie paa mini-wale mundulimele ulu tondoloma terindu kanumu. ¹³ Nane Kirasinge yembo talape† mare kinie terindu mele olandopa, eno Korini Kirasinge yembo talapemo kinie terindu

* **12:11:** inie yakondo 11:5; bokumunge alsena anjokondo “1. aposel”. † **12:13:** bokumunge alsena anjokondo “43. sios”.

mele maniendopaye? Ulu telu mindi yembo talape lupema-kinie terindu, eno Korini yembo talapemo-kinie naaterindu, akumu kongono tenderindumunge eno umbune sипу „Mele kalaa.” naa nirindu.[‡] Eno umbune aku sипу naa sirindumu lawa terindu nalo lawa terindumunge na-kinie konopu keri naa panjiku, siye kolangi.

¹⁴ Kinié na eno molemelena wale yepoko sипу ombó tekero\\$ nalo ombolie eno umbune te sипу “Melema siee.” ni, mbondo naa ombó. Na enonga melema konopu mondopo limbondo naa ombó. Na eno konopu mondopo kanombondo ombó. Ambolangomane anupili lapali pe liku tapondongendo melema naa nosindilimele; anupili lapalini ambolangoma liku tapondongendo melema nosindilimele kanumu. ¹⁵ Aku sипу, nane ‘Eno lipu tapondambo.’ nimbu konopu sипу nanga melema eno simbo, na nanu kepe eno simbo. Nane eno konopu olandopa mondoliomonga enone na laye teko konopu mondonge kinie papuye?

¹⁶ Aku sikenje nalo nane eno umbune te naa sirindu. Nalo ,enonga ye marene ‘Pol lone olio, umbune we sikimu. Yu ,mele naa kalemolomonga, kou mone wa limbendo nimbe pangu sikimu. ‘Yemboma lipe tapondombando “Siee.” naa nikimu.’ nilimele. ‘Kondi toli ulu pulumu Pollo kinie pelemo.’ nilimele. ¹⁷ Akumu nambemune nilimeleye? Nane ye mare eno molemelena “Paa.” nimbu lipu mundorundu kanumu “Enonga melema wa lindengi paa.”

[‡] **12:13:** inie yakondo 11:7-9. § **12:14:** inie anjokondo 13:1.

nimbu lipu mundorunduye? ¹⁸ Nane ou Taitasi "Eno molemelena paa pu!" nimbu tondolo mundupu lipu mundorundu kinie olionga angenu te "Taitasi kinie tapu toko pale." nimbu lipu mundorundula kanumu. Pe Taitasi eno moloringine ombalie eno nimbe pangu sipe melema wa lsimuye? Taitasi kinie oltonga konopu telu sipe pepili kongono naa telemboleoye? Oltone ulu telemboloma telu sipu naa telemboleoye?*

¹⁹ I pepá topo sikirumu ' ' 'Yuni telemo mele sumbi sipe telemo.' ningu pilengi!' nimbe topa sikimu.' ningu pilimeleye? 'Paa molo!' Pulu Yemo pilipe molopili inikiru: 'Kirasini "Ni." nilimo mele nilio. Nanga yembo konopu mondolio yemboma, nane ulu telioma pali eno lipu tapondopo konopu tondolo pupili molonge ulume mindi telio.' nikiru. 'Akumu kolo naa tokoro, Pulu Yemone pilimo.' ²⁰ Na eno molemelena ombo kanombondo laye mini-wale pukumu. 'Na eno molemelena ombó kinie eno 'Olio molopo kondomolomonga kanopa peanga kanopili.' konopu lemele mele yembo te naa kanombo.' nimbu piliomonga aku sipe mini-wale pukumu. 'Enone 'na ye peangamo' konopu leko 'Na kanamili.' ningu pilimele mele ombó kinie na kanokolie 'Yu aku sipe naa molemo.' ningu kanonge kinie kapola naa temba.' nimbu piliola. 'Ombo kanombo kinie eno nambolka

* **12:18:** Kou-mone liku maku toringimundu nirimunje. Aku liemo kanu ungumu inie yakondo kolomongo 8-9selo molemo. Taitasi lipe mundorumu temanemo 8:6,16-24 molemo.

ulume teko molongenje.' nimbu piliomonga mini-wale pukumu.
 'Eno kerepale ningu,
 'teko kondoko mele peangama nosilimele, yemboma kinie
 konopu keri panjiku,
 popenge teko mumindili kolko,
 yemboma kondo kolko liku naa tapondoko
 eno enono yu-melete-melete nokoko,
 yembomanga ungu bulkundu nindiku,
 andoko kolo toko yemboma temane toko siku,
 kara puku,
 anjo yando ungume naa pilku konopu telumu
 naa pepili ulume yu mele mele teko embambo
 siku,
 ulu keri aku sipema teko paa molko ken-
 jinge kinie kanombonje.' nimbu piliomonga
 na mini-wale pukumu. ²¹ 'Eno molemelena
 ombo kanombomanga ungu te pea pelemola.'
 'Eno molemelena altopo ombó kinie eno kanoko
 molangi nanga Pulu Yemone na tepa pipili kondomba.
 Ou ulu pulu keri teringi yembomane
 teko kenjeringi mele kanoko keri naa kanoko
 konopu alowa naa teringi liemo ulu aku sipe
 mele te na-kinie wendo ombá.
 Amboma kinie yema kinie wapora toringi ulume
 kinie,
 ye naa puku ambo naa lili yemboma
 ulu kerinele teringi ulume kinie,
 aku siku ulu kerime mindi tengendo waka kolko
 konopu kimbu siku andoko teringi ulume kinie,
 aku siku teko kenjeringi ulu kanume kanoko
 keri kanoko konopu alowa naa teringinje. Ou

teringi mele we teko molomelenje.' nimbu pilipu na mini-wale mundupu molio. Sike aku siku teko molangi ondu liemo kanopolie na eno-kinie konopu umbune tepili kola tembo.

13

*13:1-10 Pollone Kirasinge Korini Yemboma
Kamu Liepi-Liepi Topa, Molonge Mele Tondolo
Mundupe Mane Sirimu Ungu Mare*

¹ Kinié na wale yepoko sipu eno molemelena ombó tekero.* „Ombo tembomonga, ungu te Pulu Yemonga bokune nilimo mele isipe:

‘Yemboma pilku molangi yembo tene yembo te ulu te tepa kenjerimu mele nimbe simbe kinie yembo kanumuni tepa kenjimbe mele yembo talone molo yepokane kanokolie yu temba mele manda ningu singe kinie mindi ungumu pilku

‘Yembomone sike tepa kenjerimu.’ ningu piliengi!

‘Yembo telumuni mindi nimbe simbe kinie naa piliengi!†’

nimbe molemo kanumu. ²⁻³ ‘Kirasini nanga kerena ungumu nimbe silimo molo molonje?’ ningu pilku “Liku ora si.” nilimelemonga nane ou wale talo sipu eno kinie ombo molopolie liepi-liepi topo “Tembo.” nirindu mele kinié altopo aulke sulune molopolie liepi liepi topo nikirula: Ou ulu pulu keri teringi yemboma kinie, we yembo lupema, ne pe kinié kepe ulu

* **13:1:** inie yakondo 12:14. † **13:1:** UNGU Manema 19:15, Mateyu 18:16, Jono 8:17, Ou Timoti 5:19.

pulu keri telemele yemboma, kinie kepe, te mundupu siye naa kolopo ,‘Eno pali mindili nangi.’ nimbo., “Ulu pulu keri telemele yemboma kinie, tembo.” nikiru mele tembo kinie kanoko pilkulie ‘Kirasi yuni enge pepili eno nanga kerena mane simbe.’ ningu kanonge. ‘Teko kenjilimelemonga, mane simbendo enge naa pepili mane naa simbe.’ ningu kanonge. ⁴ Sike ou yu enge te naa perimu kinie unjo perana uku toko panjeringi kolorumu nalo Pulu Yemonga engemone yu konde molemo. Na yu kinie tapu topo molembolomonga yu ou enge te naa pepili molorumu mele na enge te naa pepili moliola, nalo na eno molemelena ombó kinie Kirasi pea tapu topo molombolomonga Pulu Yemonga tondolomo na kinie pepili eno tondolo mundupu mane simbo.

⁵ Eno yu-mele-mele enono enonga konopume apuruku pilkulie, ‘Olio ,‘Kirasi sike. Ÿunge ungumu sike.’, nimbu tondolo mundupu pilipu molemolonje. Molo molonje.’ ningu piliengi![‡] Enono yu-mele-mele paa mimi siku piliengi! “Kirasi Yesusi enonga konopune molemo.’ ningu pilimele.’ konopu lekero. Molo aku siku manda manjiku pilkulie “Sike.’ nimbu tondolo mundupu naa pilipu molemolo.’ ningu piliengiye? ⁶ Te isipu konopu lekerola:, ‘Na ,‘kongono telio mele, mimi siku kanoko pilku apurukulie ‘Na sike Kirasini “Nanga kongono tende-pou.” nimbe lipe mundorumu yemo molio.’ ningu kanangi.’ konopu lekero.[§] ⁷ Na Pulu

[‡] **13:5:** bokumunge alsena anjokondo “8. bilip”. § **13:6:** inie yakondo 12:12.

Yemo kinie ungu nimbulie, 'Enone ulu te tekono naa kenjengi liku tapondou.' nimbu mawa telio. "Na Kirasini "Nanga kongono tende-pou." nimbe lipe mundorumu ye te molemo.' ningu kanangi.' nimbu aku sipu yu mawa naa telio. Akumu uluri molo. 'Enone na kongono telio mele kanoko apurukulie 'Yu kolo toli yemo.' ningi liemo mandala nalo enone ulu sumbi nilime mindi tekono molangi.' konopu lekeru. 'Aku tekono molonge kinie paa papu.' konopu lekeru.⁸ Nane ungu sikemo topo manie mundumbo aulke te naa lemo. Ungo sikemo alieli lepa mindi pumbe ulume mindi 'lipu tapondopo' tembo.

⁹ Eno enge pepili molemelemonga na 'eno mindili nangi.' nimbu tondolo mundupu mane simbo enge te naa pelemo kinie konopu sipu molio. Akumunge, 'Pulu Yemone eno Kirasinge yemboma olandopa olandopa sumbi siku molko kamu sumbi siku molonge tondolomo eno sipili.' nimbu yu aku sipula mawa tendepo molio. ¹⁰ 'Awilimuni 'Na yunge kongonomo tendani.' nimbe eno tondolo munduku molonge nambamo na sirimu aku nambamone eno molemelena ombolie nane eno tondolo mundupu mane naa siembo.' nimbu na kolea sulune molopolie ipepámo eno topo sipu 'olandopa olandopa sumbi siku molangi.' nikiru. Awilimuni 'Eno molko kenjinge kongonomo teani.' nimbe na nambamo naa sirimu kanumu.*

13:11-14 Pollone Pep mo Topa Pora Simbendo Torumu Ungume

* **13:10:** inie anjokondo 10:8.

11 Kapola, nanga angokeme, pepá manda tambo kene “Eno molaa.” nikiru. Eno ‘olandopa olandopa yembo sumbi nilime molamili.’ ningu aku siku molonge ulume tondolo munduku teko, nane eno “Teangi.” nikiru mele pilku liku teko, konopu telune pupili kapola kapola molko, taka liku tapu toko molangi. **‘Aku siku teko molonge,** kinie Pulu Yemone eno konopu mondopa, “Eno konopu telune pupe pe nipili taka liku molangi.” nilimo yemo eno kinie molomba.

12 Pulu Yemonga yembo kake telime molemelema ‘Angenupili.’ ningu eno enono anjo yando kangulkut[†] kondo kolko “Manda molemeleye?” niengi. **13** [‡]Pulu Yemonga yembo kake teli ya molemelemane pali “Eno manda molemeleye?” nikimili.

14 Awili Yesusi Kirasini eno pali we kondo kolopa molopili molko, Pulu Yemone eno pali konopu mondopa molopili molko, Mini Kake Telimu eno kinie pali tapu topa molopili molangi. **(Aku sipe tepili.)§**

‘Aku pea nikiru..’

[†] **13:12:** ungu pulu te Romo 16:16*. [‡] **13:13:** Yembo mare kolomongo kanga 12 kinie 13selo kolomongo naa toko, 12-13selo “12” ningu, 14 “13” nilimele, akumu uluri molo. **§ 13:14:** Pala 0 akune sukundu molemo ungu akumu yembo marene “Aku sipe molopili.” ningu tolemele; marene “Aku sipe naa molopili.” ningu naa tolemele.

**PULU YEMONGA UNGU KONDEMO
The New Testament in the Kala Dialect of the
Umbu-Ungu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Umbu-Ungu Kala**

copyright © 1995 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Umbu-Ungu Kala (Umbu-Ungu)

Dialect: Kala

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

3bcf1cc7-ff71-5f43-8a87-20ca98e9c4a7